

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**AZERBAYCAN'DA SOSYAL YARDIM ALANINDA FAALİYET
GÖSTEREN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN PROFİLİ VE
VERDİĞİ YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ceyhun HÜSEYNOV

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

AZERBAYCAN'DA SOSYAL YARDIM ALANINDA FAALİYET
GÖSTEREN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN PROFİLİ VE
VERDİĞİ YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceyhun HÜSEYNOV

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Ceyhun HÜSEYNOV tarafından hazırlanan "Azerbaycan'da Sosyal Yardım Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Örgütlerinin Profili ve Verdiği Yardımların Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, 02.09.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim CILGA (Başkan)

Doç. Dr. Ercüment ERBAY (Danışman)

Doç. Dr. Gülsüm ÇAMUR DUYAN

Doç. Dr. Bilge ÖNAL DÖLEK

Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf Çelik
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 4 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

02.09.2014

Ceyhun HÜSEYNOV

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince yardımlarını benden esirgemeyen, sabırla bana yol gösteren ve bu çalışmamda büyük katkıları olan tez danışmanım Doç. Dr. Ercüment ERBAY'a,

Tezime yapıcı eleştirileri ve önerileriyle katkılarda bulunan jüri üyeleri Prof. Dr. İbrahim CILGA, Prof. Dr. Kasım KARATAŞ, Doç. Dr. Gülsüm ÇAMUR DUYAN, Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ, Doç. Dr. Bilge ÖNAL DÖLEK ve çalışmamda kaynaklarını benimle paylaşan Arş. Gör. Çağrı SEVİN'e,

Araştırmam süresince Sivil Toplum Örgütlerine ulaşmamda bana yardımcı olan "Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yanında Sivil Toplum Örgütlerine Devlet Desteği Konseyi" başkanı Azay Guliyev'e,

Umutsuz kaldığım anlarda yanımda olan, bilgi ve deneyimleriyle çalışmama büyük katkıda bulunan sevgili arkadaşım Ramin Mecidov'a,

Son olarak, eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

HÜSEYNOV, Ceyhun. *Azerbaycan'da Sosyal Yardım Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Örgütlerinin Profili ve Verdiği Yardımların Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Bu araştırmanın amacı, Azerbaycan'daki sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin yapılarını, fiziki durumlarını, verdiği yardımları sosyal hizmet mesleği temelinde hak temelli bakış açısıyla irdelemektir.

Nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada sivil toplum örgütlerinin profili ve verdiği hizmetlere ilişkin detaylı bilgiler alınmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın veri toplama sürecinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren 110 sivil toplum örgütüne e-mail yoluyla anket formu gönderilmiştir. E-mail'e geri dönüş yapan 100 sivil toplum örgütü üzerinden veriler analiz edilerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, STÖ'lerin profillerine ilişkin ve hizmetlerini gerçekleştirememelerine neden olan değişkenlere ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir. Bu bulgularda, STÖ'lerin, hizmet yürütürken karşılaştığı sorunların, kaynak sıkıntısı ve yetersiz katılım olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda dikkat çekici diğer unsur da örgütlerin neredeyse tamamına yakını, devletin STÖ'lere yönelik politikalarını olumlu ve destekleyici bulurken, küçük ölçekli bazı derneklere göre ise hükümetin STÖ'leri kullanması ve özel bir politikalarının olmamasıdır.

Anahtar sözcükler: sivil toplum, Sivil Toplum Örgütleri (STÖ), sosyal yardım, Azerbaycan.

ABSTRACT

HÜSEYNOV, Ceyhun. *Azerbaycan'da Sosyal Yardım Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Örgütlerinin Profili ve Verdiği Yardımların Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

The purpose of this research, is to examine structures, physical status and contributions of civil society organizations which are in the field of social assistance in Azerbaijan and investigate them on the basic social work perspective.

This research was carried out through in-depth interviews with heads and deputy heads of 100 non-governmental organizations operating in Baku, the capital city of Azerbaijan.

In the study conducted using qualitative research methods, was attempted to gain detailed information about profiles and services of civil society organizations. The analysis of the data obtained in the study shows the important findings about the NGOs profile and their services. These findings are resource shortages and insufficient involvement which NGOs encountered while conducting services. Other factor relating to study shows that almost all of the organizations find the government's policy supportive and positive, while some small associations don't agree.

Key Words: civil society, Non-Governmental Organizations (NGO), social assistance, Azerbaijan.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
4. TANIMLAR	5
I. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. YOKSULLUK	6
1.2. SİVİL TOPLUM KAVRAMI	8
1.3. SİVİL TOPLUMUN TARİHSEL BOYUTU	14
1.4. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN FAALİYET ALANI	18
1.5. STÖ'LERİN DEVLET DESTEĞİ ALMA DURUMLARI	22
1.6. AZERBAYCAN VE SİVİL TOPLUM	25
1.6.1. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetinde (1918-1920) Sivil Toplum Örgütlerinin Kurulması	25
1.6.2. Azerbaycanda STÖ'lerin Gelişmesi ve Günümüzde Yeri ...	26
1.6.3. Azerbaycanda STÖ'lerin Devlet Desteği Alma Durumları ..	28
1.7. SOSYAL HİZMET, YOKSULLUK VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ	30

II. BÖLÜM: YÖNTEM	32
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	32
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	32
2.3. VERİLER VE TOPLAMA SÜRECİ.....	33
2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	33
2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	33
III. BÖLÜM: BULGULAR ve YORUMLAR	34
3.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER	34
3.2. STÖ'LERİN SİVİL TOPLUM ÇALIŞMALARINDA BULUNMA SÜRELERİ VE HİZMETLERİNİN GERÇEKLEŞTİRME DURUMLARI ...	35
3.3. STÖ'LERİN DEVLETTEN BÜTÇE DESTEĞİ ALMA DURUMUYLA HÜKÜMET POLİTİKASINA BAKIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	55
3.4. STÖ'LERİN HİZMETLERİNİ GERÇEKLEŞTİRDİĞİ YER İLE YILLIK BÜTÇELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	57
3.5. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRLERİNİN GÖNÜLLÜ ÇALIŞAN SAYILARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	58
3.6. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRLERİNİN FİZİKİ KOŞULLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	59
3.7. STÖ BAŞKANLARININ SİVİL TOPLUM ÇALIŞMALARINDA BULUNMA SÜRELERİ İLE STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	60
3.8. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ İLE YILLIK BÜTÇELERİ ARASINDA İLİŞKİ	60
3.9. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRÜ İLE STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ ARASINDA İLİŞKİ	61
3.10. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE DİĞER STÖ'LERLE ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI	62
3.11. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE TANITIMA YÖNELİK ÇALIŞMALARDA BULUNMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI.....	62

3.12. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE STÖ'NÜN İNTERNET SİTESİ DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI	63
3.13. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE STÖ'NÜN TANITIMA YÖNELİK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI	64
3.14. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE DİĞER STÖ'LERLE ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI	64
3.15. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE KAMU KURULUŞLARIYLA ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI	65
IV. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	66
4.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	66
4.1.1. Fiziki Yapı	66
4.1.2. Kurumsallaşma	67
4.1.3. Sosyal Yardım Hizmetlerinin Sunumu (personel, hizmet sunumu vb)	67
4.2. ÖNERİLER	68
KAYNAKÇA	71
EKLER	76
Ek.1: Anket Soruları (Türkçe)	76
Ek. 2. Anket Soruları (Azerice)	82
ÖZGEÇMİŞ	88

KISALTMALAR

STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
NGO	: Non-Governmental Organisations
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
USAID	: Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı
ATE	: Açık Toplum Enstitüsü
BMT	: Birleşmiş Milletler Teşkilatı
CSSN	: Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yanında Sivil Toplum Örgütlerine Devlet Desteği Konseyi
SPSS	: Statistical Package for Social Science
SOCAR	: The State Oil Company of the Azerbaijan Republic
AZN	: Azerbaycan Cumhuriyeti para birimi (manat)

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Cinsiyet	34
Tablo 2: Bilgisi Alınan Kişinin Görevi	35
Tablo 3: STÖ Başkanlarının Eğitim Durumu	35
Tablo 4: Sivil Toplum Çalışmalarında Bulunma Süresi Dağılımı	36
Tablo 5: STÖ'lerin Hizmetlerini Gerçekleştirememeye Nedenleri	36
Tablo 6: STÖ'nün Hizmet Süresi Dağılımı	37
Tablo 7: STÖ'lerin Yaptıkları Sosyal Yardım Türlerinin Dağılımı.....	38
Tablo 8: Yardım Dağıtım Sistemi	38
Tablo 9: STÖ'lerin Yıllık Bütçesi Dağılımı	39
Tablo 10: İnceleme Yapan Personelin Mesleği	40
Tablo 11: Yardım Verilen Kişilerin Seçim Yöntemlerinin Dağılımı.....	41
Tablo 12: Verilen Yardım Süresinin Dağılımı	42
Tablo 13: STÖ'nün Yardımı Kesme Nedenlerinin Dağılımı.....	43
Tablo 14: Gönüllü Çalışan Kişi Sayısının Dağılımı.....	44
Tablo 15: Gönüllü Sayısının Yeterliliği Dağılımı	44
Tablo 16: STÖ'nün Hizmet Verdiği Nüfusa Göre Türü	45
Tablo 17: STÖ'nün Fiziki Yapılarının Yeterlilik Durumu	45
Tablo 18: STÖ'nün Kendisine Ait Bina Durumu Dağılımı	46
Tablo 19: STÖ'lerin Ücretli Çalışan Durumu Dağılımı.....	46
Tablo 20: STÖ'lerin İnternet Sitesi Durumu Dağılımı	47
Tablo 21: STÖ'lerin Hizmetlerini Gerçekleştirdiği Yer	47
Tablo 22: Sosyal Yardım Faaliyetlerine Vatandaşların Katılım Düzeyi	48
Tablo 23: Hizmet Alanların Bilgilerinin Gizlilik Durumu	48
Tablo 24: STÖ'nün Verdiği Hizmet Karşılığında İnsanlardan Bir Beklentisi Var mı?.....	49
Tablo 25: STÖ Hizmetlerini Değerlendirmeye Yönelik Çalışmalar Yapıyor mu?	49
Tablo 26: STÖ'lerin Yaptıkları Özeleştirilerde Eksikliklerinin Dağılımı	50
Tablo 27: STÖ'nün Hizmet Verirken Güçlü Yönlerinin Dağılımı	50
Tablo 28: STÖ'nün Tanıtımına Yönelik Çalışmaların Dağılımı.....	51

Tablo 29: STÖ'nün Tanıtımına Yönelik Yapılan Çalışmaların Dağılımı.....	51
Tablo 30: STÖ'nün Sosyal Yardım Verirken Diğer STÖ'lerle Birlikte Hareket Etme Durumunun Dağılımı	52
Tablo 31: Sosyal Yardım Verirken Diğer STÖ'lerle Birlikte Hareket Etmeme Nedenlerinin Dağılımı	52
Tablo 32: STÖ'lerin Hizmet Yürütürken Karşılaştığı Sorunların Dağılımı	53
Tablo 33: Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi	53
Tablo 34: STÖ'lerin Gelir Kaynaklarının Dağılımı	54
Tablo 35: Devletin STÖ'lere Verdiği Kaynak Karşılığında Faaliyetlere Müdahale Durumu.....	54
Tablo 36: STÖ'lerin Devletten Bütçe Desteği Alma Durumu ile Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikalarına Bakışı Arasındaki İlişki Dağılımı	55
Tablo 37: Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Dağılımı	56
Tablo 38: STÖ'lerin Kamu Kuruluşlarıyla Ortak Çalışma Yapma Durumunun Dağılımı	56
Tablo 39: Gelecekte Azerbaycan'daki STÖ'lerin Durumunun Dağılımı.....	57
Tablo 40: Hizmetlerin Gerçekleştiği Yer İle Yıllık Bütçe Karşılaştırılması.....	57
Tablo 41: STÖ Türü İle Gönüllü Çalışan Kişi Sayısının Karşılaştırılması	58
Tablo 42: Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türlerinin Fiziki koşullarının Karşılaştırılması.....	59
Tablo 43: STÖ Başkanlarının Sivil Toplum Çalışmalarında Bulunma Süreleri İle STÖ'lerin Hizmet Süreleri Arasındaki İlişki	60
Tablo 44: STÖ'lerin Hizmet Süreleri ile Yıllık Bütçeleri Arasında İlişki	60
Tablo 45: Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türü ile STÖ'lerin Hizmet Süreleri Arasında İlişki	61
Tablo 46: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması.....	62
Tablo 47: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre Tanıtıma Yönelik Çalışmalarda Bulunma Durumunun Karşılaştırılması	62
Tablo 48: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre STÖ'nün İnternet Sitesi Durumunun Karşılaştırılması	63

Tablo 49: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre STÖ'nün Tanıtıma Yönelik Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması.....	64
Tablo 50: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması.....	64
Tablo 51: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre Kamu kuruluşlarıyla Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması.....	65

GİRİŞ

Sivil toplum örgütleri, toplum yararına çalışan, demokrasinin gelişmesine katkıda bulunan, kar amacı gütmeyen, devletten ayrı hareket edebilen, bireylerin ortak amaç ve hedeflerine bakıldığında ise; siyasal ve yönetimi kamuoyu oluşturmak suretiyle etkileyebilen bir örgütlenme türüdür. STÖ'ler, demokrasinin egemen olduğu gelişmiş toplumlarda, endüstrileşmiş ülkelerde karşılaşılan önemli kuruluşlardır. Böyle toplumlarda yaşayan siyasal, sosyal ilişkilerin ve gelişmelerin kaçınılmaz sonucudurlar. Çağdaş toplumların hepsinde bu kuruluşlar vardır ve giderek ağırlıklarını daha fazla hissettirmektedirler. Bu kuruluşların kapsamına meslek kuruluşları, sendikalar, vakıflar, dernekler ve buna benzerlerinin girdiği kabul edilmektedir.

STÖ'ler, hangi görüşten olursa olsunlar, tüm insanların ortak ilkelere bulunabilecekleri varsayımından yola çıkarlar. Bu anlamda, STÖ'lerin üstlendikleri işlevleri birkaç başlık altında toplayabiliriz (İdarecinin Sesi, 2011, s. 57) :

- Kamuoyu oluşturmak yolu ile bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak,
- Çoğulcu bir toplum yapısının oluşmasını sağlamak suretiyle piyasadaki metalaşmaya ve egemen piyasa değerlerine karşı dengeleyici bir unsur olmak,
- Kendi içlerinde oluşturacakları katılımcı ve çoğulcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimi de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamak,
- Pilot projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ve bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar alabilmek.

STÖ'ler bu işlevleri yerine getirirken bir takım etik değerlere bağlı kalmalıdır (Kara, 2011, s. 55):

a) *Dürüstlük ve tutarlılık*: Amaç, niyet ve eğilimlerle, davranışlar arasında veya vaadedilenle eylemler arasında tutarlılık ve bütünlük olmalıdır. STÖ'lere güven sağlayan ve beklentilerin yerine getirilip getirilmediğini ortaya koyan temel değer olarak dikkat çekmektedir.

b) *Açıklık ve saydamlık*: Bir STÖ, gerçekleştirdiği çalışmaların toplum çıkarına olup olmadığını, bunların neden ve nasıl yapıldığını ve sonuçlarının ne olduğunu topluma yansıtmak istemelidir. STÖ'lere tanınan bazı ayrıcalıkların ve sağlanan kaynakların yerinde kullanıp kullanılmadığını dış ortama açıklaması da bu bağlamda algılanmalıdır.

c) *Hizmet anlayışı*: Bu değer temelinde, halk ile STÖ arasında söz konusu olabilecek hiyerarşiden ve onları yönetme ve denetleme niyetinden arınma bulunmaktadır. Dolayısıyla, gayretleri diğerleri için yardım, yarar sağlama şeklinde gerçekleştirilen görevlere adamayı ön plana alma, yönetmek ve denetlemekten çok topluma hizmet etmek yaklaşımı, temel alınmaktadır.

d) *Yardımseverlik*: Bu değer ihtiyacı olana vermekle yakından ilgilidir. Ancak bundan öte, diğerlerinin gönenç düzeyini kendimizle aynı düzeye çıkartmak üzere yardımlaşmayı içermektedir. STÖ'ler eldeki belirli kaynakları topluma aktarmada köprü görevi yapmaktadırlar.

Bu çerçevede araştırmada sivil toplum örgütlerinin işlevleri, Azerbaycan'ın başkenti Bakü örneğinde detaylı olarak incelenmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Sivil toplumun olmazsa olmaz beş temel kriteri vardır. Birincisi, sivil toplum özerk olmalıdır. Devlete bağımlı ve kamu gücüne bağlı sivil toplum faaliyeti yapılamaz. Çünkü sivil toplum devlet alanı dışında örgütlenen yapılardır.

İkincisi, sivil toplum birey ve toplum açısından gönüllük esasına göre yapılmalıdır. Üçüncüsü, heterojen bir toplum yapısına sahip olunmalıdır. Homojen bir toplumda sivil toplum olamaz. Katılımcı ve ilerici bir toplum güçlü bir sivil toplum demektir. Dördüncü olarak örgütlülük çok önemlidir. Toplumun örgütlenebilmesi için de özgürlük ve herkes için hukuk olmalıdır. Yasaklar ve keyfi uygulamaların olduğu bir toplum örgütlenemez. Beşincisi, sivil toplumun baskı grubu olmasıdır. Talep, beklenti ve çıkarları için mücadele verirken, yanlış ve yasakları engellemek için bir duruş sergilemelidir. Doğrunun yanında yanlışın karşısında dururken, bu konuda baskı unsuru olmalıdır. Demokrasinin ön koşulu olan sivil toplumun gelişmesi, sivil toplum örgütlerinin niteliğine bağlıdır.

Kısaca söylemek gerekirse, sivil toplum şu nedenlerle önemlidir; demokrasinin gereğidir, baskı unsurdur ve hizmetlerin kalitesini ve bilimsel yolla yapılmasını teşvik eder.

Bu araştırmanın yürütüldüğü Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de faaliyet gösteren yaklaşık 650 sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bunların yine 110'u sosyal yardım alanında faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin verdiği yardımların verimli olup olmadığı, verilen yardımların kontrol edilmesi ve değerlendirilmesi çok önemlidir.

Bu temelde araştırmacıyı bu çalışmayı yapmaya yönelten neden, Azerbaycan'da sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin verdiği yardımların değerlendirilmesi konusunda daha önce yapılmış bir araştırma bulunmamasıdır.

Bu temelde araştırmanın problemi, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin profilinin ortaya konulması, verdiği yardımların eleştirel bir gözle değerlendirilmesi ve sonunda işevuruk öneriler sunulmasıdır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın genel amacı, Azerbaycan'daki sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin kurumsallaşma süreçlerini, fiziki yapılarını, faaliyet alanları ve vermiş olduğu hizmet ve yardımları sosyal hizmet mesleği temelinde, hak temelli bakış açısıyla inceleme ve irdelemektir.

Bu genel amaç çerçevesinde işlevsel alt amaçlar oluşturulmuş ve bunlar soru cümleleriyle ifade edilmiştir:

1. Bakü'de sosyal yardım alanında hizmet veren STÖ'lerin kurumsallaşma süreç ve özellikleri nelerdir?
2. Bakü'de sosyal yardım alanında hizmet veren STÖ'lerin sosyal yardım alanına yönelik özellikleri ve vermiş oldukları hizmetler nelerdir?
3. Bakü'de hizmet veren STÖ'lerin kimi özelliklerin sosyal yardım ile sosyal hizmet disiplin ve mesleğiyle ilişkisi nedir?

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sivil toplum örgütleri insanların aynı amaç ve hedeflerde bir araya geldiği yapılardır. Bu örgütler demokrasinin en büyük araçlarından biri olarak, yönetime katılım ve insanların kendi düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi açısından önemlidir. Ayrıca sadece düşüncelerini ifade eden değil, aynı zamanda proje üreten, sorunlara çözüm arayan, bilimsel araştırmalar yapan, hizmet eden bir yapıda olmaları da gerekmektedir.

Bu araştırmanın Azerbaycan'da hizmet gösteren sivil toplum örgütlerinin verdiği yardımların daha etkili olmasına katkı sağlayacağı ve özellikle Azerbaycan literatüründe konuyla ilgili boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

4. TANIMLAR

Kurumsallaşma: Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin kendi binalarının olması, internet sitelerinin olması, kapsamlı bir sosyal inceleme yapılması ve bunu bu konuda eğitimli meslek elemanlarının yapması anlamına gelmektedir.

Sivil toplum örgütü: Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren örgüttür.

Sosyal yardım: Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin verdikleri gıda ve nakdi yardımlardır.

I. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. YOKSULLUK

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir tarihi sürece sahip olmasına rağmen özellikle küreselleşme ile birlikte son dönemde önemi giderek artan bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılsa da kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Bilinen temel tanımı, kişinin günlük ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli gelire sahip olmamaktır. Ancak, bu tanım zamanla değişmiş ve kimi zaman yaşanan yere, tüketime göre değişmiş kimi zaman da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini temel alan farklı yoksulluk tanımları yapılmıştır. Böylece yoksulluk farklı dönemlerde farklı tanımları yapılan bir kavram olmuştur.

Yoksulluk kavramının tanımlanması, kavramın doğasındaki dinamik ve görelilikten karakterden ötürü güçlükler içermektedir. Kavramın tanımlanmasındaki ve buna bağlı olarak ölçülmesindeki güçlük, yoksulluğun çeşitli boyutlarının birbirinden ayrılarak incelenmesi yöntemiyle giderilmeye çalışılmıştır. Buna göre, temel olarak iki tür yoksulluk ortaya çıkmaktadır: mutlak yoksulluk ve görelilik yoksulluk (Çakır, 2002, s.31).

Mutlak yoksulluk, fizyolojik ihtiyaçların bile asgari düzeyde karşılanamaması durumu olup, kişinin gelir ve tüketim oranları bakımından sahip olduğu gelir düzeyine bakılarak tespit edilmektedir. Tüketim harcamalarına göre yapılan hesaplamalar, bir kimsenin günlük olarak alması gereken kaloriyi sağlayacak temel gıdaların gerektireceği harcamaya göre yapılmaktadır. Buna göre, düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk eşiği oluşturmakta; gelir azlığı dolayısıyla bu eşiğin altında kalanlar 'mutlak yoksul' olarak nitelenmektedir. Mutlak yoksulluk yaklaşımı, kendi içinde pek çok sorun içermekle beraber; açlık sorununu da barındıran yetersiz beslenme koşullarıyla yüz yüze olan az gelişmiş ülkelerin yoksulluk durumunu tanımlamak için uygun görünmektedir (Ören, 2013, s.105).

Dünya Bankası, günlük geliri asgari 2400 kalori değerindeki besini almaya yetmeyen insanları, mutlak yoksul olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, günlük bir dolarlık harcama seviyesi mutlak yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. Günlük bir dolar mutlak yoksulluk sınırı, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaştırılmıştır. Türkiye'nin dâhil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu grup için bu miktar dört dolardır. Bu bağlamda kişi başına tüketilen kalori düzeyine bağlı "mutlak yoksulluk" (absolute poverty) kavramı önemli bir göstergedir (DPT, 2001, s.103).

Mutlak yoksulluk, bir kişinin veya hane halkının yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan asgari temel ihtiyaçlarının tanımlanmasının ardından, bu temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli gelirin belirlenmesiyle ortaya çıkan yoksulluk seviyesinin altındaki aynı ve nakdi geliri olanları içerir.

Görelî yoksulluk ise, ülke içindeki ortalama gelirin belli bir oranı altında geliri olanları içerir. Bugün Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, görelî yoksulluk seviyesi, ortanca gelirin yüzde ellisinin altındaki geliri kapsamaktadır. Söz konusu olan ortanca gelir, ulusal gelirin nüfusa bölünmesiyle ortaya çıkan gelirdir. Burada somut kişi değil, tüketici birim hesabına dayanarak hane halkı ele alınmaktadır. "Hane halkı üyesi başına eşdeğer kullanılabilir gelir" in hesaplanmasında amaç, hane halkı üyelerinin bir arada yaşamaktan elde ettikleri ölçek ekonomilerini çözümlenmeye dahil etmektir. Ayrıca göreceli yoksullukta toplumun yarattığı ortalama gelirin yarısı yoksulluk düzeyi olarak alınmakta, bu düzeyin altına düşen hane halkı yoksul olarak varsayılmaktadır (Koşar, 2000, s. 66).

Zengingönül (2004) görelî yoksulluğu, "bir ferdin ya da hane halkının, içinde bulunduğu sosyal grubun ya da yerleşim biriminin içindeki diğerlerine göre yoksulluğu incelediği gibi, bu sosyal grubun ya da yerleşim biriminin diğer grup ve birimlerle karşılaştırılması" olarak tanımlamaktadır. Görelî yoksulluk aynı zamanda, bireyin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarıyla ilgili bir kavramdır. Sallan-Gül'ün (2002) belirttiği gibi, görelî yoksulluk "bireyin insanca bir yaşam sürdürebilmesi için yaşadığı toplumsal çevredeki temel altyapısal, sosyal ve

kültürel ihtiyaçlarını karşılayamamasını ve birçok şeyden yoksun olmayı ifade eder.”

Bu araştırmada Azerbaycan'daki sivil toplum örgütlerinin sosyal yardım hizmetleri, mutlak yoksulluk çerçevesinde şekillenmektedir.

1.2. SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Sivil toplumun etimolojik (Dil Köken Bilimi) kökenine baktığımızda, kelimenin Latince *civils*, *civilius* kökeninden geldiğini görürüz. Bunun da anlamı medeni, şehirli, şehir hayatına adapte olmuş olan, kibar, görgülü demektir. Fransızca "askeri olanın karşısında olan" anlamında kullanılan sivil toplum, tarihsel süreç içerisinde "devletten olmayan", hatta yer yer "devlete karşı olan" anlamını da taşımaktadır (Bolay, 1997, s. 18).

Keane (1993)'e göre sivil toplum, modern doğal hukuktan başlayıp Cicero'nun "societas civilis" fikrinden geçerek klasik felsefeye ve hepsinden önce de polis anlamında kullanıldığı Aristoteles'e kadar geriye götürülebilen bir kavramdır ve eski Avrupa geleneğinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Kavramın ilk klasik versiyonunu tanımlayan Aristoteles, sivil toplumu, yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit kabul edilen yurttaşların bir siyasal toplumu olarak adlandırmıştır (Yıldırım, 2003, s.11).

Sivil toplum kavramının tarihsel süreç içerisinde izlediği seyrin ortaya konması günümüzdeki sivil toplum tartışmalarını anlatmakta yol gösterici olacaktır. Bu nedenle kısaca kavramın felsefi kökeni üzerinde durmak yararlı olacaktır. Sivil toplum kavramının, devlet-sivil toplum karşıtlığı çerçevesinde bugünkü modern kullanımına yakın bir anlamda ortaya çıkışı ise, burjuvazinin ve liberal siyasi düşüncenin yükseldiği 18.yy'ın ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir. Liberal düşüncenin ana eksenini olan serbest rekabet ilkesiyle paralellik gösteren bu anlayış, böylece devlet-sivil toplum karşıtlığının oluşmasına da önemli bir temel hazırlamıştır (Acı, 2005, s. 19-20).

Hegel, sivil toplumu modern devletin bir boyutu olarak tanımlamıştır. Buna göre, devlet hem sivil toplumun dışındadır hem de aynı zamanda bir “moment” olarak sivil toplum devletin biçimlenme sürecinin içindedir. Hegel’de devlet tarafından korunmuş ve garanti altına alınmış haklar olan sivil toplum devlet otoritesi tarafından doğrudan kontrol edilmeyen sosyal ilişkiler alanını belirtir. Kısacası devlet, toplumsal evrim sırasında ahlaki cemaatler dizisinin ortaya çıkışındaki en son gelişme noktası olup, bu noktaya ulaşana dek geçirilen diğer aşamalar aile ve sivil toplumdur. Sivil toplum devlet olmaksızın var olamayacağı gibi, sivil toplum olmaksızın devletin doğasında bulunan “evrensel özgürlüğe” de ulaşmak mümkün değildir. Buna bağlı olarak da modern devletin sivil toplumu tamamen masetmemekle birlikte evrensel değerleri koruma yönünde düzenleyici olması kaçınılmazdır (Aktaran: Tosun, 2001, s. 41).

Sivil toplum, devletle toplum arasındaki ara kademeği ifade eder. Bu anlamda sivil toplum, büyük ölçüde politik toplumun, başka bir deyişle devletin dışında kalan ve toplumsal gruplar tarafından doldurulan alanı ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. Sivil toplum kavramı giderek katılıma açık, farklılaşmış, demokratik bir toplumu ifade etmek üzere daha geniş anlamda kullanılmaktadır. Bugün sivil toplumla demokratik toplum neredeyse eş anlamda kullanılan kavramlar haline gelmiştir.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte bütün dünyada gün yüzüne çıkan ve gündeme gelen konulardan biri sivil toplumun keşfi olmuştur. Yirminci yüzyıl boyunca Batı Bloku ile Doğu Bloku arasındaki soğuk savaş, ulusal güvenliği en önemli siyasal kaygı olarak ön planda tuttuğu için ister istemez güvenliği elinde bulunduran devlet kurumu önemli bir yere sahip olmuştu. Devlet, sadece siyasal kültür içinde önemli bir siyasal varlık olarak önem kazanmamış, aynı zamanda ekonomik ve kültürel hayata da derinden nüfuz etmişti (Çaha, 2013, s. 13).

Avrupa, genel olarak liberal bir geleneğe dayanmakla birlikte, 1980'lere kadar değişik ülkelerde ekonomik hayatın birçok alanında devlete önemli, hatta çok baskın bir yer verilmiştir.

Batı Avrupa'da devlet, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki tahribatın üzerinden gelebilmek için önemli bir araç olarak kabul edilmiş ve ekonominin içine çekilmiştir. İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda devlet özellikle demir ve çelik gibi stratejik değeri yüksek olan alanlarda ekonomik üretimi üstlenmiştir. Ancak Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte merkeziyetçi bir devlet olgusuna olan ihtiyaç önceki döneme göre azalmıştır. Güvenlik kaygısı yerini özgürlük, sivil inisiyatif, siyasal katılım, adem-i merkezileşme, özelleştirme gibi politikalara bırakmıştır. Öte yandan Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'da hakim olan sosyalist ideoloji, sivil toplumdan yoksun ve devletle bütünleşen ideolojik bir toplum oluşturmuştur. Tek partiden oluşan Komünist Partinin altında tek tip bir toplum meydana getirilmiştir. Bu blokta, toplumsal farklılaşmaya hizmet eden tüm sivil toplum unsurlarına son verilmiş ve toplumla devletin kaynaştığı üniter ve total bir yapı teşekkül edilmiştir. Başta işçi sendikaları olmak üzere, sivil toplum oluşumuna hizmet edecek olan tüm örgütler tasfiye edilerek toplum, dağınık ve örgütsüz bir şekilde devletin kontrolü altına alınmıştır (Veliyev, 2005, s. 32).

Demokrasi – sivil toplum ilişkisini incelerken, amaç: demokratikleşme sürecinde siyasal merkezin önemi yayında, sivil toplumun da analize dahil edilmesi gereği, tek yanlı bir analizin eksik kalacağını vurgulamaktadır. Demokratikleşme, iki yönlü ve iki eş zamanlı bir faaliyeti ifade eder. Demokratikleşme faaliyeti bir yandan toplumsal eşitlik ve özgürlüğün genişletilmesini, diğer yandan devlet kurumlarının yeniden yapılandırılıp demokratikleşmesini ve bunların aynı anda yapılmasını gerektirir (Keane, 1994, s. 36).

Soğuk Savaş döneminin sonlarına doğru sivil toplum, Doğu Avrupa'da, sivil toplum-demokrasi ilişkisi açısından bir model oluşturacak kadar aktif bir varlık alanı olarak yeniden gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.

Sosyalist dünya içinde ilk örnek olan Lech Walesa liderliğindeki İşçi Dayanışması Hareketi, bir sivil toplum hareketi olarak Polonya'da sistemin karşısına dikilmeyi başarmış ender bir muhalefet odağı oluşturdu. İşçi Dayanışması Hareketinin diğer sosyalist ülkelerde cesaretlendirdiği işçi

sendikaları, dini cemaatler, aydınlar ve halk kitlelerinin sokaklara dökülmesinin sonucunda, sosyalist rejimlerin kısa bir süre içinde yıkıldığını ve yerlerine çok partili demokratik sistemlerin kurulduğunu biliyoruz. Sosyalist rejimin yıkılmasına öncülük eden işçi liderleri ile aydınlardan oluşan kesimlerin öncülüğünde Doğu Avrupa ülkelerinde kurulan demokratik rejimler, sosyalist rejimden kalma siyasal ve iktisadi kurumları hızla tasfiye ederek önemli bir gelişme kaydettiler. Eski Doğu blokuna benzer bir gelişme de 2010 yılından beri Arap ülkelerinde görülmektedir. Burada da sivil toplum örgütlerinin öncülüğünde sokaklara inen halk, otoriter rejimlerin tasfiye edilmesine yol açtı. Bu tasfiye ile birlikte Tunus, Libya ve Mısır'daki otoriter rejimler yıkılarak yerlerine serbest seçimlere dayalı sistemler kuruldu. Suriye, Yemen, Ürdün, Bahreyn gibi bazı Arap ülkelerinde belirsizlikler sürerken Tunus başarılı bir adımla demokrasiye geçiş yapıp ilk serbest seçimlere gerçekleştirme başarısı göstermiştir. Bugünkü dünyada sivil toplum unsurları toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamın her alanına damgasını basacak genişlikte ve kapsamda gelişmektedir (Çaha, 2000, s. 104).

Sivil toplum örgütlerini dört genel kategori altında değerlendirebiliriz: Ekonomik örgütler, siyasal örgütler, kültürel örgütler ve dini örgütler.

Ekonomik alanda faaliyet gösteren iş ve işveren sendikaları, meslek kuruluşları, ticari kuruluşlar, değişik alandaki odalar ekonomik alanda sivil toplumu omuzlayan örgütler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik sivil toplum örgütlerinin temel fonksiyonu, ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin değişik sacayağı olan ekonomik mübadele, üretim, kaynakların dağıtımı, ekonomik hedeflerin planlanması, koordinasyonu vs. gibi alanları devletin dışına çıkararak bu alanları düzenlemektir (Çaha, 1996, s. 26).

Siyasal alanda gelişmiş olan sivil toplum örgütleri başta siyasal partiler olmak üzere değişik fikir kulüplerini, siyasal ve sosyal hareketleri, siyasal amaçlı dernekleri vs. kapsamaktadır. Demokratik bir toplumda sivil toplumun en önemli siyasal ayaklarını siyasal partiler oluşturmaktadır. Siyasal partiler toplumsal talepleri en geniş kapsamda örgütleyen ve bu anlamda toplumla devlet

arasındaki köprü işlevi gören kurumlardır. Bununla birlikte gücünü toplumdan ve toplumsal inisiyatiften alan geniş katımlı siyasal örgütler partilerdir. Partilerin yanı sıra, siyasal katılım, demokratikleşme, liberalleşme, temel hak ve hürriyetler gibi alanlarda gelişmiş olan derneklerin de sivil toplumun siyasal omurgasını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Siyasal alanda gelişen sivil toplum örgütlerinin genel olarak siyasal yaşamı düzenleyen kurumlara ve değerlere damgasını vurmanın yanında, esas önemli olarak dinamik ve demokratik bir siyasal yaşam alanının oluşmasına hizmet ettikleri söylenebilir (Çaha, 2013, s. 15).

Kültürel alanda gelişmiş olan sivil toplum örgütlerinin genişçe bir yelpazeye yayıldığını söyleyebiliriz. Kültürel faaliyetlerle ilgili kurum ve kuruluşlar başta olmak üzere; eğitim, sanat, edebiyat ve sportif alanlarda gelişen örgütleri bu alanda hizmet vermekte olan kuruluşlar olarak düşünebiliriz. Demokratik toplumlarda kültür ve kültürel değerler otoriter ya da totaliter rejimlerde olduğu gibi devlet tarafından belli bir merkezden planlı biçimde üretilen bir şey değil; aksine sosyal hayatın normal akışı içinde kendiliğinden gelişen bir şeydir. Demokratik bir kültürün, özellikle de demokratik bir siyasal kültürün oluşmasında sivil toplum örgütlerinin önemi oldukça büyüktür. Sivil toplumun kültürel alanda fazla gelişemediği toplumlarda ne yazık ki bu boşluk devletler tarafından doldurulmakta, böyle olunca da demokrasi için gerekli kültürel alt yapı oluşmamaktadır. Bir kültürün demokrasiyi besleyen temel bazı özellikleri vardır. Bu özellikleri kısaca şu şekilde sıralayabiliriz: katılım, farklılaşma, bireyselleşme ve otonomileşme. Bir kültürün demokratik bir sistemin alt yapısını oluşturması için bu özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu bakımdan siyaset bilimi literatüründe demokrasinin ancak "sivil kültür" (*civic culture*) ile gelişebileceğini savunan düşünceler gelişmiştir (Yıldırım, 2004, s. 86-88).

Sivil toplum örgütleri son olarak dini alanda görülmektedir. Dinle siyaset arasındaki fay hattı uzun zamandır (modernleşmenin başladığı on altı-on yedinci yüzyıllardan beri) insanlığı meşgul eden bir konudur. Modernleşme Kıta Avrupası örneğinde daha çok dinsel yaşam alanını tasfiye etme anlamında anlaşılmıştır. Ancak Anglo Sakson dünyada gelişen modernleşme anlayışı dinle

barışık bir değişim anlayışına dayanmıştır. Bu paradigma üzerine bina edilen Amerikan sistemi, dini grupların zamanla sistem içinde önemli bir manevra alanına sahip olmasına imkan sağlayacak tarzda bir esneklik getirmiştir (Tüzen, 2003, s. 17).

Sivil toplum kuruluşlarının demokratik toplumlarda üstlendiği çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler bireysel alandan sosyal alana, kültürel alandan ekonomik alana kadar uzanan geniş bir yelpazeye yayılmış durumdadır.

Sivil toplumun, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla üstlendiği işlevlerin ana hatlarıyla şunlar olduğu söylenebilir: Demokrasi kültürünü geliştirmek, toplumsal farklılaşmaya katkıda bulunmak, çıkarların bir araya gelmesine ve bunun savunulmasına aracılık etmek, bireye aidiyet duygusu ve kimlik kazandırmak, siyasal katılıma aracılık etmek, bireylerin sosyalleşmesine yardımcı olmak ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak. Tüm bu işlevlerini dikkate aldığımızda sivil toplumun bir toplum, özellikle demokratik bir toplum için ne denli hayati bir öneme sahip olduğunu daha iyi anlayabiliriz (Yıldırım, 2004, s. 58).

İngilizce’de NGO (non-governmental organisations) adı ile tanımlanan kuruluşlar ABD’de “non-profit organizations”, Fransada “economie sociale”, Rusya’da “некоммерческие организации”, “неправительственные организации”, Türkçe’de sivil toplum örgütleri, devlet dışı örgütler, hükümet dışı örgütler, gönüllü kuruluşlar ve üçüncü sektör, Azerbaycan’da ise gayri hükümet kurumları, gayri hükümet teşkilatları gibi farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Gönüllü kuruluşlar terimi esasen Avrupa ve ABD’de faaliyette bulunan teşkilatlar için kullanılmaktadır (Smirnov, 1998, s. 39).

Sivil toplumun gelişebilmesi için, devletin taşıması gereken özelliklerden birisi, “hukuk devleti ilkesinin”, tam anlamıyla yaşama geçirilmesi; diğeri de devletin sadece üstlenmesi gereken eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda etkinliklerini sürdürmesidir. Demokratik rejimlerde devlet, hukukla sınırla olup vatandaşların hizmetinde olmaktan öte, bir amaç taşımamaktadır. Oysa hukuk devletinden çok “ideolojik devlet” görünümünde olan anti-demokratik rejimlerde devlet,

savunduğu ve taşıdığı ideolojiye yakın olan gruplara imtiyazlar dağıtmakta, bu ideolojiyi benimsemeyen grupları ise büyük ölçüde sınırlandırmaktadır (Şener, 1998).

Sivil toplumun daha fazla gelişebilmesi ve etkili ola bilmesi için, “toplumsal farklılaşma”, “toplumsal örgütlenme”, “gönüllü birliktelik” ve toplumsal düzeyde otonomileşme” gereklidir. Toplumsal farklılaşmalar sonucu, sosyal alanda yaşanan sorunların çözümüne yönelik, farklı alanlarda yenilikçi politikaların üretilebilmesi, siyasal ve sosyolojik anlamda farklılıkların sağlıklı biçimde yönetilebilmesi tarzında bir örgütlülük, sivil toplum açısından yaşamsaldır. Bir bakıma sivil toplum, örgütlü olan toplumdur. Sivil toplum unsurlarının, herhangi bir sınırlamaya maruz kalmaksızın dernek, sendika, vakıf ve ya siyasal partiler bazında örgütlenerek seslerini duyurabilmeleri gerekir (Yolcuoğlu, 2012, s. 202).

Sivil toplum kavramının günümüzde vurguladığı anlam ile tarihsel süreçte belirli dönemler itibariyle kullanıldığı anlamlar arasında belirgin farklılıklar söz konusudur. Çünkü, tarihsel süreçlerde farklı olgu ve kavramlarla ilişkilendirilerek veya farklı boyutları önplana çıkarılarak sivil toplum kavramına anlamlar yüklenmeye çalışıldığı görülmektedir. Aynı zamanda, toplumsal koşullar ve ihtiyaçların değişmesiyle birlikte de kavramın değiştirilerek yeniden kullanıldığı söylenebilir.

1.3. SİVİL TOPLUMUN TARİHSEL BOYUTU

Avrupa’da 16. yüzyıl sonlarıyla 18. yüzyıl arasına denk gelen, sivil toplum etrafındaki tartışmalar, geleneksel siyasal yapı ve düzen konusundaki toplumsal ve düşünsel değişmelere paralel olarak ortaya çıkmasını da söyleyebiliriz. 17. yüzyıl boyunca toprağın, emeğin ve sermayenin ticarileşmesi, pazar ekonomisindeki genişleme ve yeni keşifler, İngiliz ve Amerikan devrimi arasındaki gelişmeler, mevcut siyasal düzen ve otoritelerin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda kral, devlet, birey, kadın, erkek, otorite gibi kavramlara verilen anlam değişmiştir (Çaha, 1996, s. 188).

16. ve 19. yüzyıl da dahil olmak üzere, siyasal yapı hakkındaki tartışmaların iki ana grupta toplandığını görmekteyiz. Bunlardan ilk grupta yer alan filozoflar devlet ve toplumu aynı olarak düşünmektedirler. Bu grupta yer alan yazarlar toplum – devlet ayrımının uzağındaydılar. Toplumu ve devleti özdeş olarak düşünmüşlerdir. Bu gruba Machiavelli, Jean Bodin, T. Hobbes, Jean-Jacques Rousseau, John Locke gibi düşünürler dâhildirler.

T. Hobbes, doğal halde insanların birbirinin kurdu olduğunu, bunun anarşi ve kaos anlamına geldiğini, bunu aşmak için insanların anlaşarak devleti meydana getirdiklerini, bir kez devleti oluşturduktan sonra tüm hak ve yetkilerinin devlete devrettiklerini belirtmekteydi. Hobbes devletin mutlak olduğunu kabul etmekle birlikte kutsal ve güce dayalı olmak yerine sözleşmeyle kurulduğunu kabul ederek önceki bakıştan farklı bir düzleme devleti oturtmaktaydı. Anarşi ve kaostan kurtulmak için devlet oluşturulduktan sonra devletin aşırılıkları görüldüğünden, bu defa devletin sınırlanması gündeme geldi (Erdem, 2006, s. 76).

J. Locke insanın doğal halde iyi olduğunu, ancak bazı hallerde ceza vermeyi düzenlemek ve aşırı cezalandırmayı önlemek için insanların sözleşmeyle devleti meydana getirdiklerini, devletin sözleşmeyle verilen alanlar dışında bireyler üzerinde etkisi olmadığını ve neyin iyi neyin kötü olduğunu bireylere söyleme hakkı bulunmadığını ve yetkilerini aşmaması gerektiğine ve sivil alanla siyasal alanın ayrılığına dikkat çekmekteydi (Yılmaz, 1997, s. 87).

18. yüzyıla kadar sivil toplum, siyasal toplum ya da devletle aynı anlamda kullanılıyordu. Sivil toplumu devlet'ten ayıran ilk düşünür Hegel olmuştur. Hegel, sivil toplumun devlet ile aile arasında olduğunu ve sivil toplumun devletten sonra ortaya çıktığını ileri sürer (Esmer, 1998, s. 29).

Hegel'in Haklar Felsefesi (Philosophy of Rights) adlı eserinde ahlaki yaşam (ethical life) kavramının geçirdiği içerik farklılaşması, O'nun sivil toplum değerlendirmesine de yansımıştır. Önceki eserlerinde halk-yönetim-devlet kelimelerini aynı anlamda kullanan Hegel, ilk kez bu eserinde sivil toplumu

“ahlaki yaşam” başlığı altında tartışarak, ahlaki yaşamda sivil toplumu aile ile devlet arasındaki farklılaşmanın bir aşaması (a stage of difference) olarak değerlendirir. O’na göre sivil toplum uygar toplum ve yurttaşlar toplumu ile eş anlamlıdır. Hobbess ve Rousseau “devlet”i doğa durumunun dışında, Hegelci devlet anlayışı sivil toplumu içermektedir (Bobbio, 1982, s. 5).

Marks’ın sivil toplum kavramsallaştırması kendinden önceki yazarların eleştirisi üzerine oturur. Ferguson, Smith ve Hegel’i çeşitli açılardan eleştiren Marks’ın Hegel’i eleştirisinde, Hegelci sivil toplum kavramının hem ekonomik yapıyı hem de devletin ve idealist üst yapının temelini oluşturan toplumsal örgütlenmeleri kapsamaması nedeniyle ikili bir anlamı olduğu şeklindeki vurgulara rastlanır. Hegel, sivil toplum – siyasal toplum ayrımının ortaya çıkardığı çelişkilerin aşılmasında devleti esas alırken, Marks sivil toplumu temel alır.

Marks’ın devlet ve sivil toplum kavramsallaştırması, kullandığı altyapı-üstyapı şemasına paraleldir. Bu şemada devlet siyasal düzenin (üstyapının) aktörü iken, sivil toplum üretim süreci ve sosyal sınıfların (altyapının) aktörüdür. Bir başka ifadeyle Marks devletin sivil toplum üzerine oturduğunu savunarak, sivil toplumun sadece ekonomik olanı değil, doğrudan doğruya devlet aygıtı dışında kalan her şeyi kapsadığını ileri sürer (Mardin, 1993, s. 13).

Marksist kuramın izleyicilerinden olan Gramsci, sivil toplum kavramının yeniden canlanmasında etkili olan düşünürlerdendir. Bürgerliche Gesellschaft terimini “societa civile” olarak değil “societa burghese” olarak çeviren Gramsci’ye göre, sivil toplum üretim ve ekonomik örgüt içinde değil, fakat devlet içinde bulunur. Gramsci’nin sıkça kullandığı “Devlet=Siyasal Toplum+Sivil Toplum” formülünde bu açıkça gösterilmiştir. Düşünürün bu kavramsallaştırması bağımsız toplumsal örgütlenmeler ve hükümet dışı kurumlar alanının oluşturduğu dar anlamda sivil toplum ve bir dereceye kadar toplumsal özerkliğin varlığına bağlı olan devletin dışında ve devlete karşıtlık içinde olan siyasal toplum alanını içerir. Gramsci sivil toplumu belirlemeye çalışırken, özellikle sivil toplumun ekonomik olmayan boyutuna ağırlık vererek, demokratik, kültürel, dini ve diğer kurumların önemini ön plana çıkarır (Keane, 1988, s., 83).

Bugünkü biçimiyle "sivil toplum" kavramı, ilk kez Adam Ferguson tarafından 1767 de "Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmasında kullanılmıştır. Fergusonun liberal eğilimli yorumu, 19. yüzyılda Hegel ve Marx gibi düşünürleri rahatsız etmiş ve bu yaklaşımı tek taraflı ve önyargılı olmakla eleştirmelerine yol açmıştır (Sunar, 2004, s. 97). Bu düşünürler, sivil toplumu, daha çok burjuva ve bireyci dünya görüşü olarak tanımlamıştır.

Sivil toplum kavramı her ne kadar uzun bir geçmişe sahipse de bugünkü anlamıyla ortaya çıkışını Batı'da sanayi toplumu sonrası başlayan toplumsal ve siyasal arayışa borçludur. Batı dünyasının Rönesans'tan sonra yaşadığı bir dizi gelişme yeni bir siyasal toplum modeli arayışını doğurmuş bunun gereği olarak da ulus devletler, ulusal nitelikli bir din, daha özgürlükçü bir siyasal yaşam gibi temalar tartışılmıştır (Arslan, 2001, s. 14).

Sözleşmeci düşünürlerden Locke, Rousseau ve Hobbes sivil toplum kavramını aynı çizgide ancak siyasi otoriteyi ortaya çıkaran kamusal alan anlamında kullandılar. Sözleşmeci düşünürlerde sivil toplum kavramı, geleneksel toplumdaki aile merkezli özel alana karşı ortaya çıkmış olan kamusal alan merkezli siyasal oluşumu ifade etmektedir. Sivil toplum bugün devam etmekte olan anlamını Hegel'in elinde bulmuştur. Sivil toplum Hegel'de farklılıkların ve özel eğilimlerin bir çatışma alanını oluşturmakta ve metafiziksel bir devlete ulaşmada tarihsel bir ara dönemi oluşturmaktadır. Hegel'in kavrama yüklediği orijinallik sivil toplumu ilk defa devletten ayırmış olmasında yatmaktadır. 18. yüzyılda sivil toplum ve devlet kavramlarının ayrışmasını başlatan sürecin arkasında Aydınlanma felsefesi ve burjuvazinin doğuşunu hazırlayan ekonomik gelişmeler vardır. İki kavramın bir birinden kopuş noktasını 1789 Fransız Devrimi ideolojisinin temsil ettiği söylenebilir (Erdem, 2006, s. 224). Marks da bu ayrımı esas almış ancak sivil toplumu ekonomik ilişkileri üreten ve sınıf ilişkilerini doğuran bir alan olarak tanımlamıştır.

Bildiğimiz gibi, demokrasiye geçen ilk devletler Batılı devletler olmuştur. Yine günümüzde demokrasiyi aslına uygun şekilde en fazla Batılı devletler

yaşamaktadır. Demokrasinin ortaya çıkması gerçek anlamda Fransız İhtilali ile mümkün olmuştur.

Yine sanayileşmeyle beraber yaşanan ve hızla artan gelişmeler son yıllarda daha da hız kazanmıştır. Sivil toplumun önemi her geçen gün biraz daha fazla vurgulanmaya başlanmıştır. Son yirmi yılda dünyada meydana gelen çok yönlü gelişmeleri bu durumun sebebi sayabiliriz.

Sosyalist ülkelerin yıkılması ve küresel gelişmeler dünyanın düzenini bir hayli değiştirmiştir. Özellikle Avrupa'da demokrasi talepleri yoğunlaşmıştır. "Küreselleşme/uluslaşma sürecinde yurttaşların, ulusal/küresel politik ve ekonomik uygulamalara karşı "pazarlık" gücüyle gelişen sivil yurttaşlık, organik örgütlerin insan malzemesinin ön koşulu olduğu gibi, sonuçta ulusal ve küresel anlamda demokratik gelişmenin garantisi olan tartışmacı bir kamunun da vazgeçilmez yapı taşıdır" (Edinsel, 2000, s. 65).

İşte bu anlayış artık batı demokrasilerinde sivil toplumu demokrasinin sigortası haline getirmiştir. Son dönemlerdeki Batı'daki siyasi arayışların da sivil toplumun öneminin artmasında etkisi vardır.

1.4.SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN FAALİYET ALANI

Sivil toplum örgütlerinin işlevleri (tüm sosyal kurumlarda olduğu gibi) zaman içerisinde değişen şartlara göre farklılaşabilecektir. STÖ'ler, günümüz toplumlarında kamusal otoritenin eksik kaldığı eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, çevre, kırsal-kentsel kalkınma gibi değişik alanlarda önemli işlevler üstlenmektedirler. Bunun beraberinde dünyada yaşlıların bakımı, kimsesiz çocukların korunması, engellilerin eğitimi gibi sosyal hizmet alanlarında öncülük sivil toplum kuruluşlarına aittir. STÖ'lerin işlevleri (tüm sosyal kurumlarda olduğu gibi) zaman içerisinde değişen şartlara göre farklılaşabilecektir. Diğer taraftan, demokratik yapıya sahip ülkelerde özel sektör kuruluşlarının ve kamu sektörü kuruluşlarının işlevselliğinin zayıfladığı alanlarda sivil toplum örgütlerinin işlevler yüklendiği ve canlandığı görülmektedir. Bu durum ise ülkelerin kendine has

yapılarına göre sahip oldukları sivil toplum örgütlerinin işlevlerinde farklılaşmaları ortaya çıkarmaktadır (Yıldırım, 2004, s. 72-74).

STÖ'lerin yaptıkları hizmetler, yerine getirdiği görevler ve üstlendikleri işlevler genel olarak; sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel ve bireysel olarak dört ana başlık altında toplanabilmektedir (Yıldırım, 2004, s. 75).

I. *Sosyo-Ekonomik İşlevler*: STÖ'ların doğrudan ya da dolaylı olarak rekabetin artmasına ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Sağlık, Eğitim ve sosyal hizmetler gibi kamu hizmetlerinin sunumu, yerel ekonomik gelişmenin desteklenmesi, sosyal ve ekonomik açıdan dışlanan birey ve grupların toplumla bütünleşmesinin sağlanması şeklinde doğrudan katkıları söz konusudur. Diğer taraftan, dolaylı olarak da toplumun, rekabet ve ekonomik büyümeye dönük tutumunu olumlu yönde etkileyebilirler (Alagöz vd., 2004, s. 47).

STÖ'ler yoksullukla mücadele konusunda da etkili bir işleve sahip görünmektedirler. Devletler artık, yoksul vatandaşlarına ulaşabilmek için sivil toplum kuruluşlarının potansiyelini kabul etmektedirler. Meydana getirdiği istihdam, temel sosyal hizmetlerin tedariki gibi birçok konuda devlet sivil toplum örgütü işbirliği söz konusudur. Adı geçen örgütlerin yoksulluk içerisinde yaşayan insanların kendi ihtiyaçlarını ifade etmede tek başına yeterli olmasa da en iyi araç konumunda oldukları söylenebilir (Şan, 2004, s. 26).

II. *Siyasal İşlevler*: STÖ'lerin bir başka işlevi de katılımcıların düşüncelerini, eylemlerini ve değerlerini demokratik yönden biçimlendirmeleri ve buna bağlı olarak sivil toplumun temel öznesi olan "aktif yurttaş" ile siyasal partilerin demokratiklesmesinden yönetimin seffaflaşmasına, insan haklarından yasal reformların takipçiliğine kadar pek çok konuda doğrudan etkinlik göstermeleridir (Tosun, 2001, s. 54).

STÖ'ler bunu yaparken, doğrudan görüşme, rapor sunma, kulis yapma, imza toplama, bildiri yayınlama, toplantılar düzenleme ve kitle iletişim araçlarıyla tanıtım yapma gibi ikna, oy vermeyeceklerini bildirmek gibi korkutma, miting ve

gösteri düzenlemek gibi aleyhte kampanya düzenleme vb. diğer yöntemleri kullanarak siyasal iktidarı etkilemeye çalışırlar (Anbarlı, 2004, s. 285-287).

Katılım, üretim ve geliştirme platformları olan dernek, vakıf ve enstitü gibi sivil toplum kuruluşları, araştırma, teori ve projeleri siyasi platforma ileterek bilgiye dayalı siyasete hizmet etmektedirler. İhtiyaç duyulduğunda siyasi uygulamaları dolaylı denetime tabi tutarak toplumun istemediği uygulamalar konusunda kamuoyu oluşturup baskı unsuru haline de gelebilmektedirler (Yıldırım, 2004, s. 76).

III. *Kültürel İşlevler*: STÖ'ler bünyesinde gerçekleşen ilişkilerle, karşılıklı tutum ve davranışlarla birbirlerini etkilemekte ve bu ilişkiler belirli bir süre içerisinde gelişerek süreklilik kazanmaktadır. Karşılıklı etkileşimle birlikte gelişen aidiyet ve biz duygusuyla kültürel dokular örülmeye başlamaktadır. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının etik değerlerin taşıyıcıları olmaları da beklenmektedir (Yıldırım, 2004,s. 87-88).

Şenatalar (2001, s. 13-14) STÖ'lerin iki farklı işlevinden söz etmektedir. Ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük ve demokrasisi zayıf olan ülkelerde sivil toplum kuruluşları hem demokratikleşme hem de ekonomik ve sosyal gelişmeyle ilgili işlevler taşımaktadır. Esas faaliyet alanları eğitim ya da sağlık olabilir ama demokratikleşmeyle de ilgili faaliyetler yapmalarına ihtiyaç vardır. Gelişmiş ekonomilerde ve daha ileri demokrasilerde bu demokratikleşme işlevleri birinci derecede önem taşımaktadır.

Sivil toplum örgütleri vurgulandığı üzere iki durumda da demokratikleşme konusunda toplumsal bir kültür meydana gelmesinde önemli roller üstlenecektir. Çoğulcu bir toplumsal yapının oluşmasında ve çoğulculuk kültürünün toplumsal dokuya nüfuz etmesinde demokratik sivil toplum örgütlerinin işleyiş ve örgütsel yapılarının, ayrıca diğer örgütlerle uyumlu çalışmaları çok olumlu katkılar sağlamaktadır (Yıldırım, 2004, s. 86-87).

Modern dünyamızda değişim ve rekabet temel unsurlar durumundadır. Bu değişim ve rekabet döneminde, çoğu zaman sadece değişime uyum yetmemekte, toplumun aynı zamanda kendi kültürel varlıklarına uygun yeni yaklaşım ve tarzlar geliştirip, dönüşüm sürecine girmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Siyasal toplumun sahip olduğu resmi yaklaşım ve kurallar, gayri resmîlik taşıyan kültürel yapıya nüfuz edememektedir. Sivil toplum örgütleri ise aksine, toplumun sorunlarının giderilmesinde kültürel dinamikler içerisinden süzdükleri yeni ve daha etkili metotlar ve teknikler geliştirebilmektedirler (Sarıbay, 1994, s. 96).

IV. *Bireysel İşlevler:* Yaratıcılık günümüz koşullarında toplumsal gelişmenin temel taşlarından biridir. Tüm toplumu etkileyen yaratıcı davranışları yalnızca bilimdeki ilerlemelerde çalışmalarda aramak yeterli değildir. Kendi insanları arasında yaratıcı potansiyeli olanları seçmesini, geliştirmesini ve desteklemesini en iyi bilen milletler, diğerleri yanında çok daha avantajlı duruma sahip olabilirler. Kalkınmış toplumlar bu potansiyeli olan insanları seçme, yetistirme ve desteklemede sivil toplum örgütlerinden çok iyi yararlanmaktadırlar. Sivil toplum örgütleri baskıcılığı, düşünce ve örgütlenme kısıtlamalarını azaltarak ya da ortadan kaldırarak bireysel yaratıcılığa uygun bir sosyal ortam hazırlamaktadır (Yıldırım, 2004, s. 88-89).

STÖ'ler, bireylerin manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli bir varlık ve gelişme nedeni olarak görülmelidir. Bu sektörde çalışanlar ve bu sektörün faaliyetlerinden yararlananlar, yaşam kalitesinde artış olduğunu ifade etmektedir. Bu örgütler insanlara anlamlı bir sosyal yaşam sunmaktadır. Önemine inandıkları bir sebep uğrunda gönüllü kuruluşlar gönüllü olarak parasını ve zamanını ayırabilen insanlarda sorumluluk duygusu gelişmektedir (Tosun, 2001, s. 73).

STÖ'ler sayesinde bireyler işbölümü yapma, sevgi, hemcinsine yakın olma, dayanışma, grup içinde benlik ve kendine saygı duygularını gerçekleştirme, takdir edilme, belirli bir statü ve değer atfedilme, saygı, güven vb. ihtiyaçlarını tatmin imkânına kavuşmaktadırlar. Toplumsal sorunlarla ilgilenmede kendine güvenmeyen birey, STÖ'nün sağladığı daha enerjik, verimli ve yaratıcı bir

ortamla sorun çözme konusunda yüksek bir motivasyona kavuşmaktadır (Yıldırım, 2004, s. 91-92).

Sivil toplum örgütleri demokrasiye katkı sağlamak, toplumsal yaşama ve kalkınmaya katkı sağlamak, gönüllülük ve üyelik aracılığıyla toplumsal katılımı oluşturmak, baskı grubu işlevinde bulunarak toplumsal çıkarlar doğrultusunda kamu politikalarını etkilemek ve kamu yararını gözetmek ve kamu yararına faaliyetlerde bulunmak gibi işlevlere sahiptir.

1.5. STÖ'LERİN DEVLET DESTEĞİ ALMA DURUMLARI

Devlet olma gücünü elinde bulunduranların sınırsız hareket alanını daraltmak için ortaya çıkan sivil toplumun ve bunun temsilcisi olan sivil toplum örgütlerinin devletle nasıl bir ilişkisi olmalıdır? Bu soru aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin var oluş sebeplerinin de sorgulanması anlamını taşır. Bu konunun incelendiği çalışmalarda ve makalelerde çoğunlukla sivil toplumun devlet karşısında ortaya çıkışı ve devletle çatışması üzerinde durulmuştur.

Ülke olarak sivil toplum örgütlerinin iktidarı ele geçirmek gibi bir hedefleri yoktur. Dolayısıyla da devlet gücünü kullanmaya veya devlete ikame edilmeye yönelik bir talepleri de yoktur. Baskıcı rejimlerde devlet “sivil toplumu tanımaz, gerekli görmez ve gelişmesine izin vermez, çünkü bu rejimlerde devlet toplum için gerekli her şeyi düşünür ve yapar Ayrıca bir sivil toplum hareketine ve sivil toplum örgütlerine ihtiyaç yoktur.” Öte yandan sivil toplum olmanın temel koşullarından biri olan, devletin, iktidarın eleştirilebilirliği bu rejimlerde söz konusu olmadığından sivil toplum hareketleri oldukça alt düzeylerde cereyan eder ve genellikle de illegal örgütlenmelere dönüşür (Şahin, 2007, s. 42).

Devletin sivil toplum örgütlerine yaklaşımı incelendiğinde, her ne kadar sivil toplumun gelişmesi, sivil toplum kuruluşlarının sayıca nitelik yönünden büyümeleri devlet tarafından istenen bir durum olsa da öte yandan devletin “devlet baba” imajına ve “ekonomik devlet” anlamında değil fakat “siyasal devlet” anlamında güçlü yapısına yönelik tehdit unsuru içeren bir sivil toplum–

sivil toplum örgütü gelişimi tüm liberal söylemlere karşın devletin duvarına çarpmaktadır. Buradan hareketle devlet, sivil toplum örgütlerinin denetimini ve gelişim sürecini kontrol altında tutmak amacıyla ya bizzat çeşitli devlet kurumları bünyesinde veya kontrolünde sivil toplum örgütü kurdukmakta ya da önde gelen sivil toplum örgütlerine çeşitli mevkilerde yer alan bürokratlarını zorunlu olarak ya da karşılıklı gönüllülük esasıyla yerleştirmektedir (Karadağ, 2005, s. 98-99).

Devlet – sivil toplum ilişkisi ele alındığında üzerinde durulması gereken bir nokta da sivil toplum örgütlerinin devlete mesafesi ve devletin sivil toplum örgütlerine mesafesidir. Bilinmelidir ki, sosyo-ekonomik ve politik dönüşümün taşıyıcısı olarak STÖ'ler ne devlet karşıtı olabilir; ne de devlete alternatif oluşturabilir. Bunun nedeni basittir; çünkü devlet onları kendine ait politika ve programların içine dahil etmiştir. Başka bir deyişle, STÖ'ler ne devletten bağımsızdır; ne de devlet örgütleridir. Hiçbir durumda, devletin üzerinde de olamazlar. STÖ'lerin ortaya çıkışı bu bakımdan ne devletin yokluğunu, ne de zayıflığını varsayar; çünkü STÖ'ler devlet faaliyetinin uzantısıdır (Sharma, 2001, s. 152).

Özellikle liberal demokrasilerde hükümetler, STÖ'lere üç farklı şekilde tepki verirler (Clark, 1995, s. 84):

1. Üçüncü sektör kuruluşunu dizginleyerek,
2. Çalışmalarının değerini toplum önünde yalanlayıp itibarlarını düşürerek,
3. Onlara finansman yardımı ve statü sağlayan üyelikler verip arka çıkarken, bazı kuralları empoze ederek (bu uygulamaya, son yıllarda hükümet-üçüncü sektör işbirliğine, resmi yardım imkanlarının ortaya çıkmasıyla daha sık rastlanmaktadır)

Soğuk savaşın devam ettiği, sosyal devlet anlayışının egemen olduğu dönemlerde, devletler genellikle ilk iki yola başvurmuşlardır. Sosyal devletin yıkılıp neo-liberalizmin yükselmesiyle devletler, STÖ'leri dışlamak ya da bastırmak yerine üçüncü yolu deneyerek onları paydaş olarak görmeye başlamışlardır. Bu dönüşümle birlikte tüm ülkelerde STÖ'ler bir yandan çığ gibi büyürken, bir yandan da kimlik değişimine uğramışlardır. Devlet, STÖ'lere

verdiği finansmanla hem onların faaliyetlerini yerine getirmesine imkan verirken hem de devlete karşı duydukları tepkiyi bir ölçüde bertaraf etmiş olur. STÖ'lerin yerine getirmekte olduğu bazı fonksiyonlar dışında devletin yürütmekte olduğu belirli fonksiyonları da üstlenip belirli bir statüye sahip olması, devlete karşı durmalarının yanı sıra devlete alternatif oluşturmalarını da engel olur. STÖ'lerin gücünü keşfeden devletler, STÖ'lerden korkmak ve onları bastırmak yerine, onları ciddi mali desteklerle teşvik etmektedirler. Buna karşın, bu mali desteklerin etkileri ve sonuçları konusunda tartışmalar da yok değildir. Fakat STÖ'ler kendilerinden beklenen kamusal aktiviteleri yerine getirebildiği ölçüde, bu desteklerin artarak devam etmesi beklenebilir (Şahin, 2007, s. 159).

Bu bağlamda STÖ'ler, kamu ekonomisi birimlerinde olduğu gibi, piyasa talebine hizmet etmezler. Gelirlerini hizmetlerden yararlananlardan değil, başka kimselerden toplarlar. STÖ'lerin gelirleri, bağışı yapan yükümlülerin vergi matrahlarından düşebildiği için kısmen (vergi oranı kadar) devlet geliri sayılabilir. STÖ'lerin gelirlerinin bir kısmı devletin vazgeçtiği vergi geliri olduğuna göre, bunların faaliyetleri de kamusal niteliğe bürünür (Bulutoğlu, 2003, s. 166-167).

Sonuç olarak, STÖ'ler günümüz toplumlarının önemli bir gerçeğidir. STÖ'ler gittikçe devletle daha çok etkileşime geçmektedirler. Bir anlamda kamu hizmetlerinin görülmesinde devlete alternatif, bir anlamda da ortak olmaktadır. Bu nedenle, son yıllarda devletler STÖ'leri dışlamak ya da bastırmak yerine onları mali teşviklerle desteklemektedirler. Devlet tarafından STÖ'lere sunulan mali olanakların birçok yararı yanında önemli riskleri de bulunmaktadır. Bu nedenle STÖ'lere sunulan devlet finansmanında dikkate alınması gereken hususlar bulunmaktadır. Yalnızca STÖ'lerin olanaklarını arttırmak düşüncesiyle kontrolsüz ve bilinçsiz şekilde verilen desteklerin yararlarından çok zararları olabilir. Unutulmaması gereken bir diğer taraf, STÖ'ler sırf iyiliklerle donatılmış kurumlar da değildir. Bu nedenle, devletler STÖ'leri kamusal ihtiyaçlar doğrultusunda desteklemeli, onları kamu benzeri kurumlar haline dönüştürmekten de kaçınmalıdırlar. Bunun için de STÖ'lere yönelik devlet destekleri konusunda bilinçli ve şeffaf olunmalıdır.

1.6. AZERBAJCAN VE SİVİL TOPLUM

Bu başlık altında Azerbaycan'da sivil toplumun tarihi irdelendikten sonra, sivil toplumun yeri ve devlet desteği alma durumları hakkında bilgi verilmiştir.

1.6.1. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetinde (1918-1920) Sivil Toplum Örgütlerinin Kurulması

Siyasi yaşamı toplam 23 ay olmuş Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin (ADC) çokyönlü faaliyetinin öğrenilmesi konumuz açısından önem taşımaktadır. Doğuda ilk demokratik cumhuriyet olan ADC'nin devlet yönetiminde STÖ'lere, onların insani ve vatandaşlık faaliyetlerine önem vermesi siyasi tarihimizin çok ilginç sayfalarıdır. Şimdiyse ADC döneminde STÖ'lerin durumu hakkında kısaca analiz yapalım. Çar Rusyası döneminde Azerbaycan'da çeşitli adlar altında faaliyet gösteren, lakin anlamca STÖ'ler olup, işçi cemiyetinin kendine has özelliklerini taşıyan hayır kurumlarının benzersiz rolü olmuştur (Malçev, 1997, s. 347).

Bu yalnız Azerbaycana has bir durum değildir. Örneğin, Osmanlı'da işçilerle ilgili ilk cemiyet olarak kabul edilen Osmanlı Ameleperver Cemiyeti bir kısım aydınların yakın ilgileriyle kurulmuş bir cemiyet olarak ortaya çıkmıştır. 1871'de İstanbul'da kurulan bu Cemiyet, aydınların desteğinde olması, işsizlere iş bulmayı ve yoksul işçilere yardım etmeyi amaçlaması bakımından, işçi cemiyetinden daha çok, bir hayır cemiyeti hüviyeti taşımıştır (Yazıcı, 2004, s. 84).

Statüsüne göre Azerbaycan'da kurulan bu kurumlar hukuki önem taşımış, faaliyetinde halkımızın karşılıklı yardım adetlerini devam ettiren halka ait kurumlar olmuşlar. Lakin ülkede kurulan diğer hayır kurumlarından yardımlarından farklı olarak Azerbaycan'da hukuki kayıt yaptırmış, yani hukuki belgelerle resmileştirilmiş ve devlet kurumları tarafından onaylanmış tüzükler esasında faaliyet gösteren hayır kurumları belli bir ortamda halkın mühim

ekonomik problemlerini çözmekle uğraşmış, gittikçe geniş sosyal özellikli kurumlara çevrilerek hukuki kurumlar gibi değerlendirilmişlerdir.

1.6.2. Azerbaycanda STÖ'lerin Gelişmesi ve Günümüzde Yeri

Azerbaycan'da sivil toplumun gelişmesinde iç dinamiklerin yanı sıra dış faktörler de önemli yer tutmaktadır. Azerbaycan'da demokratik değerlerin yerleşmesi için gerek uluslararası STÖ'ler gerekse Batılı hükümetler, maddi ve siyasi destek ve tecrübe aktarımı yoluyla STÖ'lerin gelişimine katkıda bulunmaktadırlar.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni devletler, Batılı devletler için hammadde kaynağı ve potansiyel pazar olarak algılanmış ve bu devletlerden biri olan Azerbaycan Cumhuriyeti de sahip olduğu zengin petrol ve doğalgaz yatakları ile yabancı sermayeyi cezbetmiştir. Hazar Denizi ve Orta Asya coğrafyasının kesişme noktasında yer alan ve bölgenin en zengin enerji rezervine sahip olan ülkenin Moskova'nın güdümüne bırakılmaması gerektiği konusunda Batılı stratejistler hemfikirdirler. 200 milyar varil petrol rezervine sahip olduğu tahmin edilen Hazar Havzası dünya petrol rezervinin % 10'unu barındırmaktadır. 1998 yılında, Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait Şahdeniz ve Apşeron bölgelerinde yapılan sondaj çalışmaları sonucunda, 1,2 trilyon m³'den fazla gaz rezervi bulunmuştur. Ayrıca Hazar Denizi'nin en zengin gaz ve petrol rezervlerinin Azerbaycan'ın Hazar Denizi Kıta Sahaneliğinde olması ülkenin stratejik önemini arttıran diğer bir faktördür (Önsoy, 2011, s. 98).

ABD eski ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski (1997) "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında Azerbaycan'ın jeopolitik öneminden bahsederken "Azerbaycan, Hazar Denizi Havzası ve Orta Asya'nın zenginliklerini kendinde birleştiren bir merkezdir" şeklinde bir tanımlama ile ülkenin ABD için önemini ortaya koymuştur.

Bütün bu ekonomik ve siyasi faktörler göz önünde bulundurulduğunda, küresel sisteme uyum sürecinden geçen Azerbaycan'ın küresel anlamda bir demokrasiye kavuşması da beklenmekteydi. Halbuki Güney Kafkasların ve

Hazar bölgesinin güvenliği için Azerbaycan'da istikrarlı bir siyasi yapıya gereksinim duyan çok uluslu şirketlerin istediği olmuş, ABD'nin de desteği ile bölgedeki demokratikleşme çabaları ikinci plana itilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ise STÖ'lar yolu ile muhalefete destek verir gibi görünmekle beraber, son tahlilde iktidara desteğini eksik etmemiştir.

Uluslararası STÖ'lerin Azerbaycan'daki varlığı hem ülke demokrasisi hem de yerel STÖ'lerin gelişimi açısından büyük önem arz etmektedir. Bugün Azerbaycan'da aktif olarak çalışan uluslararası STÖ'lerin sağladıkları destek sayesinde STÖ'ler insan hakları, yolsuzlukla mücadele, insan kaçakçılığı, mahkemelerin denetimi, işkencenin ve ayrımcılığın önlenmesi gibi pek çok konuda önemli katkılar sağlamaktadırlar. Yerel STÖ üyeleri uluslararası STÖ'lerin ve bağışçı kuruluşların eğitim konferans ve çalıştaylarına katılmakta ve buralardan edindikleri bilgiler sayesinde Azerbaycan'da profesyonel bir STÖ yapısı oluşturmaktadırlar.

Uluslararası STÖ'ler ile yerel halk arasındaki iletişim de yine yerel STÖ'ler tarafından sağlanmaktadır. Yerel halkın sorunlarını uluslararası STÖ'lere rapor eden yerel STÖ'ler, yeri geldiğinde uluslararası STÖ'ler üzerinden hükümetin baskı altına alınmasını sağlamaktadırlar.

Yerel STÖ'lerin uluslararası STÖ'ler ile etkileşimi ve ortaklığı, hem STÖ'lere uluslararası meşruiyet sağlamakta, hem de STÖ'lerin topluma sağladıkları faydayı arttırmaktadır.

Uluslararası STÖ'ler yerel STÖ'lere eğitim, öğretim ve deneyim paylaşımının yanı sıra finansal olarak da büyük destek vermektedirler. Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), Azerbaycan'da sivil toplumun gelişimine destek sağlayan kurumların başında gelmektedir. Ülkedeki demokratik dönüşüme maddi destek sağlamanın yanında, yerel STÖ aktivistlerinin eğitimine de önemli katkılar sağlamıştır. USAID yapılan tüm yardımlara rağmen ülkedeki STÖ gelişiminin istenilen düzeyde olmadığı sonucuna varmış ve 1998-2000 yılları arasında STÖ'lere verdiği desteği

azaltarak yerine sağlık, terörizmle mücadele, iktisadi gelişimin desteklenmesi gibi alanlarda çalışmalar yürütmüştür. 2007-2009 döneminde USAID'in Azerbaycan'da STÖ'lerin gelişimi için ayırdığı kaynak 7,1 milyon dolardan 3,7 milyon dolara gerilemiştir. ABD kaynaklı yarı resmi bir STÖ olan Ulusal Demokrasi Vakfı ve İngiliz Oxfam kuruluşu ise Azerbaycan'da faaliyet gösteren diğer uluslararası STÖ'lerden bazılarıdır (Önsoy, 2011, s. 95).

Azerbaycan STÖ'lerini destekleyen bir başka uluslararası bağış organizasyonu da Açık Toplum Enstitüsü (ATE)'dür. George Soros tarafından finanse edilen bu organizasyon Azerbaycan'da 1997'den beri çalışmaktadır. Bu enstitünün Azerbaycan'a ayırdığı kaynak seneler içinde inişli çıkışlı bir grafik çizmektedir. 1997'de sivil toplumu destek faaliyetleri için ATE'nin ayırdığı bütçe dünya genelinde 180 milyon dolar iken, 2001 senesinde 53 milyon dolara gerilemiş, 2007 senesinde ise yeniden artarak 867 milyon dolar gibi yüksek bir meblağa ulaşmıştır. ATE örneğinde de görüldüğü gibi uluslararası finansörlerden gelen destek her zaman aynı düzeyde olmamaktadır. Öte yandan yerel STÖ'ler finansman açısından büyük ölçüde bu finansörlerden sağlanacak yardıma muhtaç olduklarından faaliyetlerinde zaman zaman gerileme gözlemlenmektedir. Öte yandan uluslararası fonların Azerbaycan STÖ'lerine sağladığı mali destek, petrol ve doğal gaz gelirleri ile karşılaştırıldığında çok düşük kalmakta, bu da Azerbaycan gibi çetrefilli bir demokrasi içinde örgütlenmeye çalışan bir sivil toplum için oldukça adaletsiz bir durum oluşturmaktadır (Önsoy, 2011, s. 101).

1.6.3. Azerbaycanda STÖ'lerin Devlet Desteği Alma Durumları

Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra 1991 yılında bağımsızlığını kazanmış genç bir devlettir. Ülkenin tarihsel birikiminde ve geleneklerinde demokrasi olgusu yok denecek kadar azdır. Son yüz yılda Azerbaycan'da dört ayrı sistemin egemen olduğunu görmekteyiz. Önce Çarlık Rusya'sı, aradan kısa süreli bir bağımsızlık dönemi, Sosyalist yönetim ve 1991 sonrası yeniden bağımsızlık. Bu dönemlerde demokratik bir yönetimden söz

etmek mümkün değildir. Bu durumu Azerbaycan devlet yöneticileri çeşitli şekillerde belirtmektedirler (Hacıyev, 2003, s. 185).

Sosyal teşkilatların ve hayır kurumlarının kurulmasının temeli 1988 yılında atılmıştır. Sosyal teşkilatlar daha çok göçmenler probleminin çözülmesi fonunda kurulmuş ve onlar uluslararası teşkilatların Azerbaycan'da kaçkınlara ayırdıkları sosyal yardımları dağıtmakla faaliyete başlamışlar. Sosyal teşkilatlar daha çok hükümet kurumlarının dikkat merkezinde olan kurumlardır. Aslında, kaçkınlara sosyal yardımın dağıtılması işlemi Azerbaycan'da yerel STÖ'lerin kurulmasından daha önce başlamıştır. Bu işin esas kısmı Azerbaycan'da faaliyet gösteren uluslararası teşkilatlar ve BMT GAK tarafından yapıyordu. Sonradan yerel STÖ'ler bu işe katılmaya başlamıştır. 1994 yılında sosyal yardım azaldıkça, bu teşkilatlar Azerbaycan'da diğer alanların gelişmesi için faaliyete başladılar. Onlar diğer yeni teşkilatlarla birleşerek, ülkede toplumun güçlenmesine ve toplumun sabit olarak gelişmesine dikkat ayırdılar. Teşkilatlar esasen çevrenin korunması, sosyal araştırmalar ve sosyal problemlerin çözülmesiyle ilgili alanlarla uğraşmağa başladılar. Bu teşkilatların kategorisine hayır kurumları da dâhildir. Bu teşkilatların bazıları Ermenistan'dan gelen kaçkınlara ekonomik yardımda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Ermenistan'dan kovulmuş azerbaycanlılara yardım maksadıyla kurulmuş hayır kurumları sonradan kendi misyonunu bitirmiş, onların altyapısı esasında yeni teşkilatlar kurulmuştur. İstisu, Elince, Ağrıdağ, Karabağa Halk Yardımı Komitesi gibi teşkilatlar buna örnektir (Nesibli, 2000, s. 187).

STÖ ve Hükümet İlişkileri 2006'da STÖ – hükümet ilişkilerinde mevcut problemlerin olmasına rağmen bazı alanlarda başarılar elde edilmiştir. Şöyle ki, yılbaşından itibaren Grant (Bağış) hakkında kanunda yapılan değişiklikleri müzakere etmek için hükümetle STÖ temsilcileri arasındaki diyalog olumlu sonuçlanmıştır. "Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmesi Hakkında Devlet Programı" hükümet tarafından kabul edilmiş ve geniş müzakeresi yapılmıştır. Birçok kanunların kabulünde ve devlet için önemli ekonomik ve sosyal programların hazırlanmasında STÖ'lerin bazı önerileri dikkate alındı. Mahpusların serbest bırakılmasında STÖ'lerle Devlet Af Komisyonu, İçişleri Bakanlığı ve Cumhuriyet

Baş Savcılığı arasındaki işbirliği ve karşılıklı anlaşmalar 2006 senesinde STÖ hükümet ilişkilerinde başarı olarak değerlendirilebilir. Valiliklerle yerel STÖ'ler arasındaki ilişkiler bazı haller istisna olmak şartıyla olumlu kabul edilebilir (Mehdiyev, 2010, s. 113).

1.7. SOSYAL HİZMET, YOKSULLUK VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ

Tarihsel süreçte görüldüğü gibi sosyal hizmet mesleğinin ilk uygulamalarını gerçekleştirme çabasında olduğu sorun grubu yoksullardır. Bu aşamada sosyal hizmet yoksullara sosyal yardım süreciyle gündeme gelmiştir. Sosyal hizmet, daima yoksulla ve yoksulluğun azaltılmasıyla ilgilenen mesleklerin merkezinde yer almaktadır. Sosyal hizmetin yoksulluk üzerine gitmesinin ve onu azaltmaya çalışmasının iki esas sebebi vardır. Birincisi; yoksulluk, adaletli bir toplum söylemine engel olmaktadır. Yani yoksulu bulunan toplumda adaletten söz edilememektedir. İkincisi; yoksulluk çoğu problemin altında yatan ana neden gibi görünmektedir.

Türkiye'de, aynı zamanda Azerbaycan'da da "yoksulluğun" en önemli nedenlerinden birisinin, "gelir dağılımındaki adaletsizlik" olduğu, herkes tarafından dile getirilmektedir. Milli gelirin çok büyük bir bölümü, toplam sayıları az olan nüfus grubu tarafından paylaşılırken; gelirin geriye kalan küçük bir kısmı, çok büyük bir nüfus grubunca paylaşılmaktadır. Gün geçtikçe de, yeterli ve gerekli politika önlemlerinin alınmamasına bağlı olarak, zengin ve yoksul arasındaki uçurum artmakta, daha açık bir ifadeyle, zengin daha zenginleşmekte, yoksullar ise daha da yoksullaşmaktadır.

Bugün varolan yoksulluğun temel nedeni, esasında "yapısal sorunlara" ve politik tercihlerin yoksulları dayanmaktadır. Çok hızlı yaşanan sosyoekonomik gelişmeler, aşırı iç göç, kentleşme dinamiklerine karşın bireylerin bu değişim sürecine uyumlarını kolaylaştıracak sosyal politika önlemlerinin yeterli düzeyde alınmaması, sosyal sorunlar, bireysel yıkımları, yoksulluğu ve diğer yaşam güçlüklerini beraberinde getirmektedir (Yolcuoğlu, 2012, s. 144).

Sosyal hizmet mesleği açısından, yoksulluk sorunun çözümüne makro ve mikro düzeydeki ele alışlarla yaklaşılabılır. Mikro düzeydeki ele alış, sorunun çözümü açısından daha çok bireyle birebir ilişkiyi gerektiren düzeyde bir ele alıştır. Makro düzeyde, sosyal hizmet mesleğinin politika oluşturma sürecindeki katkılarından söz etmek mümkündür. Bu açıdan, diğer bireylere yönelik olduğu kadar, yoksul bireylere yönelik sosyal refah politikalarının oluşturulması sürecinde katkı sağlayıcı role sahiptir. Bir başka deyişle mesleğin uygulayıcısı sosyal hizmet uzmanları bu konuda, günümüzdeki uygulamalarında makro-mikro düzeyde bakıldığında, politikaların oluşturulması ve uygulanması ile ilgilidir (Koşar, 2000, s. 26).

Sosyal hizmet, sorun çözücü bir meslek olduğuna göre, insanların büyük çoğunluğunu ilgilendiren yoksulluk sorunu gibi oldukça karmaşık bir sorunla, ilgilenmemesi de düşünülemez. Çünkü yoksulluk hem bir sonuçtur, hem de birçok problemi ortaya çıkaran bir nedendir. Sosyal hizmet yoksulluğun ortadan kaldırılması veya azaltılmasıyla birinci derecede ilgili bir meslektir.

Yoksulluğun geçici çözümünde sosyal yardım uygulamaları ağırlık kazanmakta ve bu noktada sosyal yardımın nasıl verileceği gündeme gelmektedir. Sosyal hizmet mesleği bu konuda köklü deneyimiyle sosyal yardım ve sivil toplum ilişkisi hakkında bilgiler sunmaktadır.

Sosyal hizmette sosyal yardım uygulamaları hak temelli yaklaşım çerçevesinde yürütülmektedir. Buğra (2005)'ya göre, hak temelli yaklaşım, uluslararası hukuktan dayanak alır ve hak sahipleri ile görev sahipleri arasındaki ilişkiyi düzenleyerek insan haklarını gerçekleştirmeyi amaçlar. Hak temelli yaklaşımda söz konusu olan; bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak bir anlamda haklarını yerine getirmektir. Böylece hak temelli yaklaşım adaletsizliği, eşitsizliği ve ihmal edilmişliği ortadan kaldırır. Hak temelli bir yaklaşım bu hizmeti "hayır" için yapmaz, o kişinin buna "hakkı" olduğu için yapar. Hak temelli yaklaşım; görev sahiplerini kendi yükümlülüklerini yerine getirmeleri için hak sahiplerini ise hak talebinde bulunmalarını sağlamak için güçlendirir.

II. BÖLÜM YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma yöntemsel olarak, nicel araştırma tasarımını benimsemektedir. Nicel yöntemde araştırma süreci esnek değildir; araştırmanın hipotezleri ve hangi veri toplama araçlarının kullanılacağı önceden belirlenir ve veri toplama aşamasından itibaren bir daha değiştirilmez. Evreni temsil edebilecek nitelikte gruplar üzerinde çalışılır, veriler istatistiksel yollarla sunulur (Büyüköztürk, 2012, s. 14).

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kapsamında genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2012, s. 77). Bu araştırmada STÖ'lerin profili var olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Azerbaycan'ın başkenti Bakü özelinde sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, bu araştırmanın çalışma evrenini oluşturmaktadır. "Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yanında Sivil Toplum Örgütlerine Devlet Desteği Konseyin"den sivil toplum örgütlerinin listesi alınmış ve tam sayım tekniğiyle tümüne ulaşılmıştır. Örneklem üzerinden çalışılmamıştır.

Sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin çoğunlukla başkent Bakü'de olmasından dolayı bu araştırma, Bakü özelinde yapılmıştır.

2.3. VERİLER VE TOPLAMA SÜRECİ

Bu araştırmada “Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yanında Sivil Toplum Örgütlerine Devlet Desteği Konseyin”den sosyal yardım alanında faaliyet gösteren 110 sivil toplum örgütü olduğu bilgisi elde edilmiştir. Sivil toplum örgütlerine e-mail yoluyla anket gönderilmiş, 58 başkan, 42 başkan yardımcısı anketlere yanıt vermiştir. Veriler 23.01.2014 ile 15.03.2014 tarihleri arasında toplanmış, 100 sivil toplum örgütü geri dönüş yapmıştır. Bu da göstermektedir ki, STÖ'lerin katılımı büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir. Anket dönüşleri verimli bir şekilde ilerlemiş, sivil toplum örgütlerini tekrar aramaya gerek kalmamıştır.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerinin toplanması için 42 sorudan oluşan bir görüşme formu oluşturulmuştur. Türkçe olarak oluşturulan görüşme formu, Azerbaycan diline çevrilmiştir. Araştırmanın bazı önemli soruları, yönlendirme olmaması açısından açık uçlu sorulmuştur. Bu şekilde toplam 10 açık uçlu soru bulunmaktadır.

2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma verilerinin özömlenmesinde SPSS (Statistical Package for Social Science) adlı bilgisayar paket programı yazılımı kullanılmıştır. SPSS programı aracılığıyla düz ve çapraz tablolar oluşturulmuş ve bulguların sıklık ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır. Araştırma raporunda da bu şekilde sunulmuştur.

III. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde sivil toplum örgütlerinin profili ve verdiği yardımlar incelenmiş ve verilerin analizi yapılmıştır.

3.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

Sosyo-demografik bilgiler, bir araştırmanın temel bilgilerini sunma ve incelenen sorunun altyapısını belirlemek amaçlı önemli bilgilerdir.

Araştırmaya 100 sivil toplum örgütü başkan veya başkan yardımcısı katılmıştır. Katılanların minimum yaşı 28, maksimum yaşı 68'dir. Yaş ortalaması yaklaşık 49'dur.

Tablo 1: Cinsiyet

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde
Erkek	66	66
Kadın	34	34
TOPLAM	100	100

Tablo 1'de araştırmaya katılan STÖ yetkililerinin (başkan/başkan yardımcıları) cinsiyetlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu tablodan katılımcıların %66'sının erkek, %34'ünün kadın olduğu görülmektedir.

Kars'ın (2002) STÖ'ler üzerine Ankara'da yaptığı araştırmasında, araştırmaya katılan STÖ yetkililerinin cinsiyet dağılımı tablosuna baktığımızda, katılımcıların %46'sının kadın, %54'ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Bu iki araştırmanın verilerine esasen, STÖ yetkililerinin daha çok erkekler olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Bilgisi Alınan Kişinin Görevi

Görevi	Sıklık	Yüzde
Başkan	58	58,0
Başkan Yardımcısı	42	42,0
TOPLAM	100	100

Bu araştırma kapsamında bilgisi alınan kişinin görevine ilişkin bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu tablodan katılımcıların %58’ini başkanlar %42’sini ise başkan yardımcıları oluşturmaktadır.

Tablo 3: STÖ Başkanlarının Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sıklık	Yüzde
Üniversite	84	84,0
Yüksek Lisans	14	14,0
Doktora	2	2,0
TOPLAM	100	100

STÖ başkanlarının eğitim durumuna ilişkin bilgilere Tablo 3’te yer verilmiştir. Bu tablodan STÖ başkanlarının %84’lük büyük kısmının üniversite %14’ünün yüksek lisans, %2’sinin ise doktora mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan STÖ başkanları arasında ilköğretim ve lise mezunu kimsenin olmadığı da görülmektedir.

3.2. STÖ’LERİN SİVİL TOPLUM ÇALIŞMALARINDA BULUNMA SÜRELERİ VE HİZMETLERİNİN GERÇEKLEŞTİRME DURUMLARI

STÖ’lerin sivil toplum çalışmalarında bulunma sürelerine baktığımızda, soruya yanıt veren kurumların minimum 3, maksimum 25 yıl olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların sivil toplum çalışmalarında bulunma sürelerinin ortalaması yaklaşık 12 yıldır. Sivil toplum çalışmalarında bulunma süresi sorusuna 16 kurum yetkilisi yanıt vermemiştir.

Tablo 4: Sivil Toplum Çalışmalarında Bulunma Süresi Dağılımı

Yıl Aralığı	Sıklık	Yüzde
0-5	7	8,3
6-10	42	50,0
11-15	14	16,7
16-20	10	11,9
20+	11	13,1
TOPLAM	84	100

Tablo 4'de STÖ'lerin sivil toplum çalışmalarında bulunma süreleri 5 kategoriye ayrılmış ve bunlara ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu tablodan katılımcıların %50 lik büyük kısmının 6 ile 10 yıl aralığında sivil toplum çalışmalarında bulunduğu görülmektedir.

Tablo 5: STÖ'lerin Hizmetlerini Gerçekleştirememe Nedenleri

Neden	Sıklık		Yüzde	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Kaynak Yetersizliği	64	36	64,0	36,0
Personel/Gönüllü Yetersizliği	9	91	9,0	91,0
İnsanların İlgisizliği	51	49	51,0	49,0

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 5'de STÖ'lerin hizmetlerini gerçekleştirilememe nedenlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde STÖ'lerin hizmetlerini gerçekleştirilememe nedenlerinin sırasıyla %64'lük oranla kaynak yetersizliği, %51'lik oranla personel/gönüllü yetersizliği ve %9'luk oranla insanların ilgisizliği olduğu görülmektedir. Bunun da nedeni, araştırmacının gözlemlerine esasen, kurumların yeterince kendilerini geliştirme faaliyetlerinde bulunmadıklarından dolayı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6: STÖ'nün Hizmet Süresi Dağılımı

Yıl Aralığı	Sıklık	Yüzde
0-5	12,0	17,6
6-10	27,0	39,7
11-15	17,0	25
16-20	11,0	16,2
21+	1	1,5
TOPLAM	68	100

Hizmet sürelerini daha iyi analiz etmek STÖ'nün hizmet süresine ilişkin verilere bakıldığında, katılımcıların hizmet sürelerinin 1 ile 21 yıl aralığında olduğu ve ortalama hizmet süresinin yaklaşık 11 yıl olduğu görülmektedir. STÖ'lerin %39,7'lik büyük çoğunluğunun 6 ile 10 yıl arasında hizmet verdiği görülmektedir. Ayrıca birikimli yüzde kolonuna baktığımızda %57,3'ünün 10 yıl ve altında, %42,7'sinin ise 10 yılın üstünde hizmet veren STÖ'lerden oluştuğu söylenebilir. Bağımsızlığını yeni kazanmış ve gelişmekte olan bir ülke için iyi bir gösterge olduğu düşünülmektedir. Kydralieva (2011)'nin STÖ'ler üzerine Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te yaptığı araştırma verilerine göre, Bişkek'de hizmet veren STÖ'lerin %79'unun 10 yılın altında, %21'inin ise 10 yılın üstünde hizmet verdiklerini görülmektedir. İki farklı ülke de yapılan araştırma verileri karşılaştırıldığında verilerin pek uyuşmadığı görülmektedir.

Tablo 7: STÖ'lerin Yaptıkları Sosyal Yardım Türlerinin Dağılımı

Yardım Türü	Sıklık		Yüzde	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda	40	60	71,4	28,6
Nakit	59	41	85,5	14,5
Yiyecek	14	86	40,0	60,0
Sağlık	21	79	53,8	46,2

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

STÖ'ler tarafından yapılan sosyal yardım türlerine ilişkin bilgilere Tablo 7'de yer verilmiştir. Bu tablodan çoğunluğu birden fazla yardım veren STÖ'lerin yaptıkları yardım türlerinin sırasıyla %85,5 ile nakit yardımı, %71,4 ile gıda yardımı, %53,8 ile sağlık yardımı ve %40 ile yiyecek yardımı olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Yardım Dağıtım Sistemi

Dağıtım Sistemi	Sıklık	Yüzde
Kargo	12	12,0
Yüz Yüze	88	88,0
TOPLAM	100	100

Araştırmaya katılan STÖ'lerin yardım dağıtım sistemlerine ilişkin bilgiler Tablo 8'de verilmiştir. Bu tablodan STÖ'lerin %88'lik büyük kısmının yaptıkları yardımı yüz yüze verdiği, geri kalan %12'lik kısmının ise kargo yoluyla verildiği görülmektedir.

Tablo 9: STÖ'lerin Yıllık Bütçesi Dağılımı

Yıllık Bütçesi (AZN)	Sıklık	Yüzde
5000-10000	44	49,4
10001-15000	35	39,3
150001-20000	9	10,1
20001+	1	1,1
TOPLAM	89	100,0

*11 kurum yanıt vermemiştir.

Araştırma bulgularına esasen, STÖ'lerin yıllık bütçeleri minimum 5000 AZN, maksimum 26000 AZN arasında olduğu görülmüştür. Ortalama yıllık bütçenin ise 11303,37 AZN olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

*1AZN (Azerbaycan Manatı) = 2,67 TRY (Türk Lirası)

(http://tr.coinmill.com/AZN_TRY.html#AZN=1 son erişim: 01.06.2014)

Tablo 9'da araştırmaya katılan STÖ'lerin yıllık bütçe dağılımı verilmiştir. STÖ'lerin %49,4'lük büyük çoğunluğunun yıllık bütçelerinin 5000 ile 10000 AZN arasında olduğu, sırayla %39,3'lük bir kısmının 10001 AZN ile 15000 AZN arasında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gelen anketlerde görülmüştür ki, bazı küçük ölçekli örgütler yıllık bütçe sorusuna cevap vermek istememiştir. Bazı örgütler ise durumumuzu soran ve ilk kez böyle araştırmayla karşılaştıklarını ankete yazmışlardır.

Bu soruya 11 STÖ'nün cevap vermemesi dikkatimizi çekmektedir. Bunun da sebebi, kendilerinin belirttiği gibi, böyle bir araştırmayla ilk kez karşılaştıkları için "güven" sorunundan dolayı olduğu düşünülmektedir. Başka bir deyişle, denetlendiklerini düşündükleri için bütçe sorusuna yanıt vermemiş olabilirler.

Tablo 10: İnceleme Yapan Personelin Mesleği

Personelin Mesleği	Sıklık	Yüzde
Hemşire	1	1,0
İktisat	39	39,0
İnsan Kaynakları Uzmanı	2	2,0
İşletme	1	1,0
Maliye	2	2,0
Öğretmen	15	15,0
Psikolog	38	38,0
Uluslararası İlişkiler	2	2,0
TOPLAM	100	100,0

STÖ'lerin sosyal yardım verilirken inceleme yapan personelin mesleklerinin çoğunluğunu %39 ile iktisatçı, %38 ile psikolog ve %15 ile öğretmen oluşturmaktadır. Bu çalışma zamanı dikkat çeken noktalardan biri de, araştırmaya katılan STÖ'lerden hiç birinde sosyal yardım verilirken incelemeyi yapan personelin mesleğinin sosyal hizmet uzmanı olmamasıdır. Bunun da sebebi sosyal hizmet bölümünün bazı üniversitelerde (Bakü Devlet Üniversitesi ve Azerbaycan Üniversitesi) yeni açılması, çoğunda ise hiç olmamasıdır.

Tablo 11: Yardım Verilen Kişilerin Seçim Yöntemlerinin Dağılımı

Seçim yöntemi	Sıklık	Yüzde
Sosyal İnceleme	33	33,0
Maddi durum	23	23,0
İnsiyatif	17	17,0
Çernobil Engellileri Yardım Alıyor	9	9,0
Bireysel görüşmeyle	8	8,0
Hastanelerdeki diyabet hastaları	7	7,0
Sağlık durumu	3	3,0
TOPLAM	100	100,0

STÖ'lerin yardım verilecek kişileri seçme yönteminin çoğunluğunu %33 ile sosyal inceleme, %23 ile maddi durum ve %17 ile insiyatif oluşturmaktadır. Burada ifade edilen sosyal inceleme, sosyal hizmet uygulamasındaki profesyonel bir araç olarak kullanılan sosyal inceleme değildir. Bu inceleme, basit bir form ile yapılmaktadır. İnsiyatif ile sosyal yardım verilmesi ise STÖ'lerin bu işi ne kadar profesyonel olmayan bir tarzda yaptıklarının göstergesidir.

Tablo 12: Verilen Yardım Süresinin Dağılımı

Yardım Süresi (Ay)	Sıklık	Yüzde
0-3	6	6,0
4-6	11	11,0
7-9	21	21,0
10-12	41	41,0
Süre Sınırı Yok	21	21,0
TOPLAM	100	100

Tablo 12'de, verilen yardım süresinin dağılımı verilmiştir. STÖ'lerin verdiği yardımın süresi 1 ay ile 12 ay arasında değişmektedir. Ortalama yardım süresi ise 9,23 aydır. Ayrıca yardım veren STÖ'lerin %41'i bu yardımları 10 ile 12 ay arasında vermektedir. Araştırmaya katılan STÖ'ler içinde yardım için süre sınırı koymayanların oranı ise %21'dir. Verilen yardım için süre sınırı koymayanların genellikle sağlık yardımları kapsamında olduğu görülmüştür (örneğin, diabet hastalarına ücretsiz muayene, ilaç ve ya başka tıbbi yardımlar gibi).

Tablo 13: STÖ'nün Yardımı Kesme Nedenlerinin Dağılımı

Yardımanın Kesilme Nedeni	Sıklık	Yüzde
Belgelerin Aksatılması	17	17,0
Bireylerin İşe Girmesi Durumunda	11	11,0
Kısa ve Tek Seferlik Olduğundan Kesilmiyor	19	19,0
Maddi Durumdaki İyileşme	34	34,0
Süre Bitince	13	13,0
Yaş Sınırını Geçmesi	6	6,0
TOPLAM	100	100,0

STÖ'nün yardımı kesme nedenlerinin dağılımına Tablo 13'de yer verilmiştir. STÖ'lerin verilen yardımı kesme nedenlerine bakıldığında %34 ile maddi durumundaki iyileşmenin en büyük neden olduğu görülmektedir. Diğer taraftan STÖ'lerin %19'unun yardım sürelerinin kısa ve tek seferlik olmasından dolayı yardımları kesmediği görülmektedir. STÖ'lerin %6'lık oranı ise sadece yaş sınırının geçmesi durumlarından dolayı verilen yardımların kesildiğini belirtmiştir.

Tablo 14: Gönüllü Çalışan Kişi Sayısının Dağılımı

Gönüllü Çalışan Sayısı	Sıklık	Yüzde
0-10	32	32,0
11-20	46	46,0
21-30	20	20,0
31+	2	2,0
TOPLAM	100	100

Tablo 14’de STÖ’de gönüllü çalışan kişi sayısının dağılımı verilmiştir. Araştırma verilerine göre, STÖ’lerde gönüllü çalışan kişi sayılarının 4 ile 34 arasında değiştiği görülmektedir. Gönüllü çalışan kişi sayısı ortalaması 15,23’tür. Gönüllü çalışan kişi sayısı aralıklarına bakıldığında STÖ’lerin %46’sında gönüllü çalışan sayısının 11 ile 20 kişi arasında, %32’sinde 0-10 arasında, 31 ve daha fazla olanlar ise %2 olduğu görülmektedir.

Tablo 15: Gönüllü Sayısının Yeterliliği Dağılımı

Gönüllü Sayısı	Sıklık	Yüzde
Yeterli	56	56,0
Yeterli Değil	44	44,0
TOPLAM	100	100

Tablo 15’de STÖ’de gönüllü sayısının yeterliliğine ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablo incelendiğinde gönüllü sayısının yeterlilik düzeylerinin bir birine yakın olduğu, katılımcıların %56’sının gönüllü sayısını yeterli bulurken, %44’ü yeterli bulmamıştır.

Tablo 16: STÖ'nün Hizmet Verdiği Nüfusa Göre Türü

STÖ Türü	Sıklık	Yüzde
Küçük Ölçekli Dernek	44	44,0
Orta Ölçekli Dernek	38	38,0
Büyük Ölçekli Dernek	18	18,0
TOPLAM	100	100,0

Tablo 16'da araştırmaya katılan STÖ'lerin, "STÖ'nün hizmet verdiği nüfusa göre türüne" bakıldığında %44'nün küçük ölçekli dernek, %38'nin orta ölçekli dernek ve %18'nin büyük ölçekli dernek olduğu görülmektedir. STÖ'lerin türlerine ilişkin herhangi bir sınıflama yoktur. Bu ayırım sadece verdikleri yardımın nüfusa oranına göre kurumların kendi aralarında yaptığı ölçümdür.

Tablo 17: STÖ'nün Fiziki Yapılarının Yeterlilik Durumu

Fiziki Koşullar	Sıklık	Yüzde
Yeterli	22	22,0
Yeterli Değil	78	78,0
TOPLAM	100	100

Tablo 17'de STÖ'lerin fiziki yapılarının yeterlilik durumuna ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu tablodan STÖ'lerin %78'lik büyük çoğunluğunun fiziki koşullarının yeterli olmadığı görülmektedir. Fiziki koşulların yeterli olmaması normal olarak verilen hizmetin ister istemez kalitesini düşürmektedir.

Tablo 18: STÖ'nün Kendisine Ait Bina Durumu Dağılımı

Bina	Sıklık	Yüzde
Evet	0	0,0
Hayır	100	100,0
TOPLAM	100	100

Tablo 18'de araştırmaya katılan STÖ'lerin kendisine ait bina olup olmaması durumuna yer verilmiştir. Veriler ışığında hiçbir STÖ'nün kendisine ait binasının olmadığını görülmektedir. Alınan bilgilere göre, bu kurumlar genel olarak, home-office tarzında daireleri kullanmaktadırlar.

Tablo 19: STÖ'lerin Ücretli Çalışan Durumu Dağılımı

Ücretli Çalışan	Sıklık	Yüzde
Evet	100	100,0
Hayır	0	0,0
TOPLAM	100	100

Tablo 19'da STÖ'nün ücretli çalışanı olup olmaması durumuna bakıldığında, araştırmaya katılan STÖ'lerin tamamında ücretli çalışanların olduğu görülmektedir. Bildiğimiz gibi, günümüzün karmaşıklaşan sorunları karşısında sadece gönüllülük ruhu ile hedef kitlenin sorunlarına yaklaşmak ve çözüm üretmek her zaman için mümkün olmayabilir. Bu bağlamda, araştırmaya katılan kurumların tamamında ücretli çalışanların var olması olumlu bir göstergedir.

Tablo 20: STÖ'lerin İnternet Sitesi Durumu Dağılımı

İnternet Sitesi	Sıklık	Yüzde
Evet	9	9,0
Hayır	91	91,0
TOPLAM	100	100

Günümüzde uzun vadede stratejik gelişmeyi planlayan, faaliyetlerinin genişlemesini hedefleyen herhangi bir kurumun göstergelerinden biri, internet sitesinin bulunmasıdır. STÖ'nün internet sitesinin olması, ciddiyetini, kurumsallığını, tecrübeli olduğunu ve faaliyetlerinin şeffaf olduğunun göstergesi olarak kabullenilebilir. Ayrıca odak grubunun, donör kuruluşun, toplumun daha kolay iletişime geçilmesini sağlayabilir. Sonuç olarak, internet sitesinin mevcudiyetinin azımsanmayacak kadar önemi bulunmaktadır.

Tablo 20'de STÖ'lerin internet sitesi olup olmaması durumuna bakıldığında STÖ'lerin %91'lik büyük çoğunluğunun internet sitesi olmadığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, araştırma kapsamındaki STÖ'lerin büyük çoğunluğunun internet sitesinin olmaması kurumsal olmadığının göstergesidir.

Tablo 21: STÖ'lerin Hizmetlerini Gerçekleştirdiği Yer

Hizmet Gerçekleştirdiği Yeri	Sıklık	Yüzde
Sadece Bakü	54	54,0
Tüm Azerbaycan	45	45,0
Uluslararası Düzeyde	1	1,0
TOPLAM	100	100

Tablo 21’de STÖ’lerin hizmetlerini gerçekleştirdiği yerlere bakıldığında %54’ünün sadece Bakü’de %45’inin tüm Azerbaycan’da hizmet gerçekleştirdiği, uluslararası düzeyde hizmet gerçekleştiren ise sadece 1% görülmektedir. Araştırmaya katılan STÖ’lerin büyük kısmının hizmetlerinin gerçekleştirdiği yerin Bakü olmasının nedeni, araştırmaya katılan kurumların Bakü’de olması ve nüfusun büyük çoğunluğunun (4 milyon civarında) Bakü’de ikamet etmesi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 22: Sosyal Yardım Faaliyetlerine Vatandaşların Katılım Düzeyi

Katılım Düzeyi	Sıklık	Yüzde
Yeterli	8	8,0
Yeterli Değil	92	92,0
Toplam	100	100

Tablo 22’de sosyal yardım faaliyetlerine vatandaşların katılım düzeylerinin yeterliliğine bakıldığında %92’lik büyük çoğunlukla vatandaşların katılımının yeterli olmadığı görülmektedir. Vatandaşların katılımının yeterli olmamasının sebebi STÖ’lerin vatandaşlar için cazip etkinliklerin, tanıtımın yeterince yapılmaması ve STÖ’lerin az bilinirliği olarak düşünülmektedir.

Tablo 23: Hizmet Alanların Bilgilerinin Gizlilik Durumu

Bilgi Gizliliği	Sıklık	Yüzde
Evet	100	100,0
Hayır	0	0,0
Toplam	100	100

Tablo 23’de hizmet alanların verdikleri bilgilerin gizli tutulup tutulmadığı durumuna bakıldığında STÖ’lerin %100’ünün hizmet verdikleri kişilerin bilgilerini gizli tuttuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan STÖ’lerin, araştırma verilerine

esasen kurumsal olmayan yönlerinin olmasına rağmen, yardım hizmeti alanların bilgilerini gizli tutma gibi olumlu yönleride görülmektedir.

Tablo 24: STÖ'nün Verdiği Hizmet Karşılığında İnsanlardan Bir Beklentisi Var mı?

Beklenti	Sıklık	Yüzde
Evet	0	0,0
Hayır	100	100,0
TOPLAM	100	100

Görüşme formunda katılımcılara yöneltilen “STÖ'nün verdiği hizmet karşılığında insanlardan bir beklentisi var mı?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bilgiler Tablo 24'de verilmiştir. Bu tablodan STÖ'lerin tamamının hizmet karşılığında hiçbir beklenti (örn: verilen yardım karşılığında çalışma) içerisinde olmadığı başka bir deyişle verdiği hizmetleri karşılıksız sunduğu görülmüştür.

Tablo 25: STÖ Hizmetlerini Değerlendirmeye Yönelik Çalışmalar Yapıyor Mu?

Değerlendirme Çalışması	Sıklık	Yüzde
Evet	6	6,0
Hayır	94	94,0
TOPLAM	100	100

STÖ'nün hizmetlerinin değerlendirmeye yönelik çalışması (anket vb.) olup olmadığına ilişkin bilgiler Tablo 25'de verilmiştir. Bu tablodan STÖ'lerin %94'lük büyük kısmının bu tür çalışmalar yapmadığı, yalnız %6'sının bu tür çalışmalar yaptığı görülmektedir. Yine bu durum da kurumsallığın olmadığına göstergesidir.

Tablo 26: STÖ'lerin Yaptıkları Özeleştirilerde Eksikliklerinin Dağılımı

Eksiklikler	Sıklık	Yüzde
Çok Bilinmeme	1	11,1
Eksiğimiz Yok	8	88,9
TOPLAM	9	100,0

Tablo 26'da STÖ'lerin yaptıkları özeleştirilerde eksiklerinin dağılımı verilmiştir. Araştırmaya katılan STÖ başkan ve/veya başkan yardımcılarının büyük kısmının bu soruyu cevaplamadığı, cevaplayanların %88,9 gibi çok büyük kısmı eksikleri olmadığını, %11,1'nin ise çok bilinmemenin eksiklikleri olduğunu söylemiştir.

Tablo 27: STÖ'nün Hizmet Verirken Güçlü Yönlerinin Dağılımı

STÖ'nün Güçlü Yönleri	Sıklık	Yüzde
Hukuki Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Haklarının Savunulması	17	47,2
Mülteci Kadınların Topluma Entegrasyonu	1	2,8
Sosyal Yardımla Beraber Hukuki Yardımın Verilmesi	11	30,6
Sosyo-Ekonomik Durumlarının İyileştirilmesi ve İşe Yerleştirilmesi	7	19,4
TOPLAM	36	100,0

STÖ'lerin hizmet verirken güçlü yönlerinin dağılımı Tablo 27'de verilmiştir. Araştırmaya katılan STÖ'lerin %47,2'lik büyük kısmı hizmet verirken güçlü özelliklerinin hizmet verilen kişilerin "Hukuki Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Haklarının Savunulması" olduğunu belirtmektedir.

Tablo 28: STÖ'nün Tanıtımına Yönelik Çalışmaların Dağılımı

Tanıtım	Sıklık	Yüzde
Evet	70	70,0
Hayır	30	30,0
TOPLAM	100	100

Tablo 28'e bakıldığında STÖ'lerin %70'inin tanıtımına yönelik çalışmalar yaptığı, %30'unun ise yapmadığı görülmektedir. STÖ'lerin kendilerini tanıtmaya yönelik çalışmalar yapmaması toplumda az bilinirliğe neden olmaktadır.

Tablo 29: STÖ'nün Tanıtımına Yönelik Yapılan Çalışmaların Dağılımı

Yapılan Çalışma Türü	Sıklık	Yüzde
İnternet Reklamlarıyla	20	28,7
Tanıtım Etkinlikleriyle	16	22,8
Broşürlerle	16	22,8
Konferanslarla	12	17,1
Promosyon ve Etkinliklerle	6	8,6
TOPLAM	70	100,0

Araştırmaya katılan STÖ'lerin %28,7'lik büyük kısmının internet reklamlarıyla, %22,8 tanıtım etkinlikleri ve aynı oranda broşürlerle tanıtıma yönelik çalışma yaptığı görülmektedir. Günümüzde internet aracılığıyla reklamın mali açıdan daha ekonomik ve kolay olduğunu düşünürsek, kurumların çoğunun internet aracılığıyla reklama üstünlük vermesi normal kabul edilebilir.

Tablo 30: STÖ'nün Sosyal Yardım Verirken Diğer STÖ'lerle Birlikte Hareket Etme Durumunun Dağılımı

STÖ'lerle İşbirliği	Sıklık	Yüzde
Evet	45	45,0
Hayır	55	55,0
Toplam	100	100

Tablo 30'da STÖ'lerin %45'i faaliyetlerini yürütürken diğer STÖ'lerle birlikte hareket ederken, %55'i birlikte hareket etmemektedir.

Tablo 31: Sosyal Yardım Verirken Diğer STÖ'lerle Birlikte Hareket Etmeme Nedenlerinin Dağılımı

STÖ'lerle Hareket Etmeme Nedenleri	Sıklık	Yüzde
Herkesin Bireysel Hedeflerinin ve Çalışmalarının Olması	32	58,2
Dernekleri Bir Araya Getirecek Bir Platform Olmayışı	15	27,3
İdeolojik Ayrılıklar	8	14,5
TOPLAM	55	100,0

STÖ'lerin sosyal yardım verirken diğer STÖ'lerle birlikte hareket etmeme nedenlerine bakıldığında %58,2 ile 'herkesin bireysel hedeflerinin ve çalışmalarının olması' birinci sırada, %27,3 ile 'dernekleri bir araya getirecek bir platform olmayışı' ikinci sırada gelmektedir.

Tablo 32: STÖ'lerin Hizmet Yürütürken Karşılaştığı Sorunların Dağılımı

Karşılaştığı Sorunlar	Sıklık	Yüzde
Kaynak Sıkıntısı	46	46,0
Katılım Az (Yetersiz Katılım)	34	34,0
Sorun Yaşanmıyor	19	19,0
Baskıcı ve Kısıtlayıcı Devlet Politikaları	1	1,0
TOPLAM	100	100,0

STÖ'lerin hizmet yürütürken karşılaştığı sorunlara bakıldığında %46 ile kaynak sıkıntısı ve %34 ile yetersiz katılımın en önemli iki sorun olarak görülmektedir. STÖ'lerin %19'unun ise hizmet yürütürken herhangi bir sorun yaşamadıkları görülmektedir.

Tablo 33: Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi

Hükümet Politikası	Sıklık	Yüzde
Olumlu-Destekleyici	91	91,0
Amaçlarına Ulaşmak İçin Kullanıyorlar	7	7,0
Özel Bir Politikaları Yok	2	2,0
Engelleyici-Kısıtlayıcı	0	0,0
TOPLAM	100	100

STÖ'lerin %91,0 ile neredeyse tamamına yakını hükümetin STÖ'lere yönelik politikalarını olumlu ve destekleyici bulurken, %7'si hükümetin STÖ'leri kullandığını, %2'si ise hükümetin STÖ'lere özel bir politikası olmadığını düşünmektedir.

Tablo 34: STÖ'lerin Gelir Kaynaklarının Dağılımı

Gelir Kaynağı	Sıklık		Yüzde	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Devletten bütçe desteği alanlar	64	36	87,7	13,3
Proje gelirleri alanlar	68	32	89,5	10,5
Bağış alanlar	26	74	55,3	44,7
Üye aidatları alanlar	9	91	31,0	69,0

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

STÖ'lerin gelir kaynakları incelendiğinde STÖ'lerin; %87,7'sinin devletten bütçe desteği aldığı, %89,5'inin proje gelirleriyle kaynak sağladığı, %53,3'ünün bağış aldığı ve %31'inin üye aidatlarıyla kaynak sağladığı görülmektedir. Bu veriler göstermektedir ki; STÖ'lerin önemli bir kısmı proje gelirleri ve devlet desteği olarak sosyal yardım faaliyetleri yürütebilmektedir. Türkiye'deki STÖ'ler ile kıyaslama yapmak gerekirse; devlet desteği Türkiye'de yok denecek kadar az olup, çoğunlukla uluslararası kuruluşların desteği ile hizmetler yürütülebilmektedir. Bağışlar ve üye aidatları ise Azerbaycan ve Türkiye arasında benzerlik taşımakta, bu iki kalemden de yoğunluk görülmemektedir.

Tablo 35: Devletin STÖ'lere Verdiği Kaynak Karşılığında Faaliyetlere Müdahale Durumu

Müdahale	Sıklık	Yüzde
Evet	0	0,0
Hayır	100	100,0
TOPLAM	100	100

Devletin STÖ'lere verdiği kaynak karşılığında gerçekleştirilecek faaliyetlere müdahalede bulunup bulunmadığına ilişkin bilgiler Tablo 35'de verilmiştir. Bu tablodan, araştırmaya katılan STÖ'lerin %100'ünün verdikleri cevaplara göre devletin gerçekleştirdikleri faaliyetlere müdahalede bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. STÖ'LERİN DEVLETEN BÜTÇE DESTEĞİ ALMA DURUMUYLA HÜKÜMET POLİTİKASINA BAKIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tablo 36: STÖ'lerin Devletten Bütçe Desteği Alma Durumu ile Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikalarına Bakışı Arasındaki İlişki Dağılımı

Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikası	Devletten Bütçe Desteği		TOPLAM	X ²	P
	Alıyor	Almıyor			
Olumlu- Destekleyici	65	26	91	0,428	0,001<0,05
Olumsuz*	0	9	9		
TOPLAM	65	35	100		

STÖ'lerin devletten bütçe desteği alma durumu ile hükümetin STÖ'lere yönelik politikalarına bakışı arasındaki ilişkiyi bakmak için kıkare değeri hesaplanmış ve Tablo 36'da verilmiştir.

Genel olarak bakıldığında devletten bütçe desteği almak ile hükümetin STÖ'lere yönelik politikasına bakış arasın pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buradan devletten bütçe desteği alan STÖ'lerin hükümetin STÖ'lere yönelik politikalarını destekleme eğiliminde oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo 37: Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Dağılımı

STÖ Ortak Çalışma	Sıklık	Yüzde
Evet	63	63,0
Hayır	37	37,0
Toplam	100	100

Tablo 37'de, araştırmaya katılan kurumların diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapma durumunun dağılımı yer almaktadır. STÖ'lerin %63'lük gibi büyük bir kısmı diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapmaktadır.

Kydyralieva (2011)'nin, Bişkek'de STÖ'ler üzerine yaptığı araştırma verilerine baktığımızda, STÖ'lerin diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapma durumları %11'lik oranla ortak çalışma mevcut değil, %16 sınırlı, %41 orta ve %32'lik oranla aktif ortak çalışma yaptıkları sonucuna varılmıştır.

Tablo 38: STÖ'lerin Kamu Kuruluşlarıyla Ortak Çalışma Yapma Durumunun Dağılımı

Kamuyla Ortak Çalışma	Sıklık	Yüzde
Evet	88	88,0
Hayır	12	12,0
TOPLAM	100	100

Araştırmaya katılan STÖ'lerin kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapma durumunun dağılımı Tablo 38'de verilmiştir. Kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapan STÖ'lerin oranı %88 iken, yapmayanların oranı %12'dir.

Tablo 39: Gelecekte Azerbaycan'daki STÖ'lerin Durumunun Dağılımı

Geleceğe Bakış	Sıklık	Yüzde
Daha Başarılı Olur	58	58,0
Aynen Devam Eder	42	42,0
Daha Başarısız Olur	0	0,0
TOPLAM	100	100

Araştırmaya katılan STÖ başkan ve/veya başkan yardımcılarının gelecekte Azerbaycan'daki STÖ'lerin durumu hakkındaki görüşlerine Tablo 39'da yer verilmiştir. Bu tablodan hiçbir başkan ya da başkan yardımcısının gelecekle ilgili olumsuz düşünmediği, %58'inin gelecekte daha başarılı olacağını düşündüğü görülmüştür.

3.4. STÖ'LERİN HİZMETLERİNİ GERÇEKLEŞTİRDİĞİ YER İLE YILLIK BÜTÇELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 40: Hizmetlerin Gerçekleştiği Yer İle Yıllık Bütçe Karşılaştırılması

Hizmet Yeri	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Sadece Bakü	52	10519,23	3550,69	-2,208	0,031
Tüm Azerbaycan	37	12405,41	4245,64		

STÖ'lerin yıllık bütçelerine göre hizmetlerini gerçekleştirdikleri yerler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakmak için t testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40'dan STÖ'lerin yıllık bütçeleri bakımından hizmetlerini gerçekleştirdiği yerler arasında fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Tüm Azerbaycan'da hizmetlerini gerçekleştiren STÖ'lerin yıllık bütçe ortalaması, sadece Bakü'de hizmet gerçekleştirenlerden daha büyüktür. Bunun da nedeni, araştırma

verilerinden de görüldüğü gibi bütçe durumları daha iyi olan kuruluşlar hizmetlerini daha geniş bir şekilde sunma seçeneğine sahiptirler.

3.5. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRLERİNİN GÖNÜLLÜ ÇALIŞAN SAYILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 41: STÖ Türü İle Gönüllü Çalışan Kişi Sayısının Karşılaştırılması

Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türü	n	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Küçük Ölçekli Dernek	44	13,14	5,25	6,34	0,003<0,05
Orta Ölçekli Dernek	39	18,16	7,77		
Büyük Ölçekli Dernek	17	14,12	6,42		

Gönüllü çalışan kişi sayısına bakımından hizmet verdiği nüfusa göre STÖ türleri arasında fark olup olmadığına bakmak için varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve sonuçlar Tablo 41’de verilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda gönüllü çalışan kişi sayısına bakımından hizmet verdiği nüfusa göre STÖ türleri arasında fark olduğu görülmüştür. Farklılığı yaratan grubu bulmak için çoklu karşılaştırma testlerinden SNK (Student-Newman-Keuls) testine bakılmış ve farklılığı yaratan türün “orta ölçekli dernek” olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak orta ölçekli derneklere daha çok gönüllü çalıştığı, başka bir deyişle gönüllü çalışmak isteyenlerin çoğunluğunun orta ölçekli dernekleri tercih ettiği sonucuna varılabilir.

3.6. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRLERİNİN FİZİKİ KOŞULLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 42: Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türlerinin Fiziki koşullarının Karşılaştırılması

		Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türü			TOPLAM	Ki-Kare	P
		Küçük Ölçekli Dernek	Orta Ölçekli Dernek	Büyük Ölçekli Dernek			
Fiziki Koşullar	Yeterli	3	3	16	22	61,39	p<0,05
	Yeterli Değil	41	35	2	78		
	TOPLAM	44	38	18	100		

Hizmet verdiği nüfusa göre STÖ türlerinin fiziki koşullarının karşılaştırmak için 'Ki-Kare bağımsızlık testi' yapılmış ve sonuçlar Tablo 42'de verilmiştir. Bu test sonucuna göre STÖ türlerinin fiziki koşulları arasında fark vardır ($p<0,05$).

Buradan türü büyük ölçekli dernek olan STÖ'lerin fiziki koşulları yeterli iken, orta ve küçük ölçekli STÖ'lerin fiziki koşullarının yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

3.7. STÖ BAŞKANLARININ SİVİL TOPLUM ÇALIŞMALARINDA BULUNMA SÜRELERİ İLE STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 43: STÖ Başkanlarının Sivil Toplum Çalışmalarında Bulunma Süreleri İle STÖ'lerin Hizmet Süreleri Arasındaki İlişki

		Sivil Toplum Çalışmalarında Bulunma Süresi (Yıl)			TOPLAM	Kikar e	P
		10-	10-20	20+			
Hizmet Süresi (Yıl)	0-5	12	0	0	12	0,721	P<0,05
	6-10	22	5	0	27		
	11+	2	16	11	29		
	TOPLAM	36	21	11	68		

STÖ başkanlarının sivil toplum çalışmalarında bulunma süreleri ile STÖ'lerin hizmet süreleri arasındaki ilişki Tablo 43'de verilmiştir. Tabloya bakıldığında STÖ başkan ve/veya başkan yardımcılarının sivil toplum çalışmalarında bulunma süreleri ile STÖ'lerin hizmet süreleri arasında %72,1'lik pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buradan sivil toplum çalışmalarında bulunma süreleri fazla olan yani tecrübeli STÖ başkanlarının, daha uzun yıllardır hizmet veren STÖ'lerde çalıştığı sonucuna ulaşılır.

3.8. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ İLE YILLIK BÜTÇELERİ ARASINDA İLİŞKİ

Tablo 44: STÖ'lerin Hizmet Süreleri ile Yıllık Bütçeleri Arasında İlişki

		Yıllık Bütçe (AZN)			TOPLAM	Kikar e	P
		5.000-10.000	10.001-15.000	15.001+			
Hizmet Süresi (Yıl)	0-5	9	2	0	11	0,450	P<0,05
	6-10	16	7	2	25		
	11+	4	13	4	21		
	TOPLAM	29	22	6	57		

STÖ'lerin hizmet süreleri ile yıllık bütçeleri arasında ki ilişkiye bakmak için kikare değeri hesaplanmış ve Tablo 44'de verilmiştir. Tabloya bakıldığında STÖ'lerin hizmet süreleri ile yıllık bütçeleri arasında pozitif yönlü ve %45'lik anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buradan STÖ'nün hizmet süresi arttıkça yıllık bütçesinin de arttığı sonucuna ulaşılır.

3.9. HİZMET VERDİĞİ NÜFUSA GÖRE STÖ TÜRÜ İLE STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİ ARASINDA İLİŞKİ

Tablo 45: Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türü ile STÖ'lerin Hizmet Süreleri Arasında İlişki

Hizmet Süresi (Yıl)	Hizmet Verdiği Nüfusa Göre STÖ Türü			TOPLAM	Kikare	P
	Küçük Ölçekli Dernek	Orta Ölçekli Dernek	Büyük Ölçekli Dernek			
0-5	4	8	0	12	0,421	P<0,05
6-10	18	8	2	28		
11+	4	8	16	28		
TOPLAM	26	24	18	68		

Hizmet verdiği nüfusa göre STÖ Türü ile STÖ'lerin hizmet süreleri arasında ki ilişkiye bakmak için kikare değeri hesaplanmış ve Tablo 45'de verilmiştir. Tabloya bakıldığında Hizmet verdiği nüfusa göre STÖ Türü ile STÖ'lerin hizmet süreleri arasında %42,1'lik pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

3.10. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE DİĞER STÖ'LERLE ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 46: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması

STÖ'lerle Ortak Çalışma	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Evet	38	8,59	4,362	-3,476	0,001
Hayır	30	13,03	5,786		

STÖ'lerin hizmet sürelerine göre diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapma durumu arasında farkın anlamlı olup olmadığına bakmak için t testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 46'da verilmiştir.

Bu tablodan STÖ'lerin hizmet sürelerine göre diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapma durumu arasında farkın anlamlı olduğu görülmüştür. ($p < 0,05$) Hizmet süresi daha az olan STÖ'lerin, hizmet süresi çok olan STÖ'lere göre diğer STÖ'lerle daha çok ortak çalışma yapıldığı görülmektedir (Hizmet süresi daha çok olan STÖ'ler diğer STÖ'lerle ortak çalışma eğiliminde değildir).

3.11. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE TANITIMA YÖNELİK ÇALIŞMALARDA BULUNMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 47: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre Tanıtıma Yönelik Çalışmalarda Bulunma Durumunun Karşılaştırılması

Tanıtım	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Evet	49	8,92	4,522	-4,713	0,0001
Hayır	19	15,11	5,400		

STÖ'lerin hizmet sürelerine göre tanıtıma yönelik çalışmalarda bulunma durumu arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakmak için t testi uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Bu tablodan tanıtıma yönelik çalışmalarda bulunan STÖ'lerin hizmet sürelerinin, tanıtıma yönelik çalışmalarda bulunmayan STÖ'lerin hizmet sürelerinden az olduğu görülmektedir.

3.12. STÖ'LERİN HİZMET SÜRELERİNE GÖRE STÖ'NÜN İNTERNET SİTESİ DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 48: STÖ'lerin Hizmet Sürelerine Göre STÖ'nün İnternet Sitesi Durumunun Karşılaştırılması

İnternet Sitesi	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Evet	9	14,88	4,354	6,599	0,0001
Hayır	59	10,00	5,592		

STÖ'lerin hizmet sürelerine göre internet sitesi olup olmama durumu arasındaki farkın anlamlılığına bakmak için t testi uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. ($p<0,05$). Bu tablodan internet sitesi olan STÖ'lerin hizmet süresinin, internet sitesi olmayan STÖ'lerin hizmet süresinden fazla olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle hizmet süresi uzun olan STÖ'lerin daha kurumsal olduğu söylenebilir.

3.13. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE STÖ'NÜN TANITIMA YÖNELİK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 49: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre STÖ'nün Tanıtıma Yönelik Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması

Tanıtım	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P*
Evet	59	10694,92	3465,367	-1,901	0,064
Hayır	30	12500,00	4576,929		

STÖ'lerin yıllık bütçelerine göre STÖ'nün tanıtıma yönelik çalışma yapma durumu arasındaki farkın anlamlılığına bakmak için t testi uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0,10$). Bu tablodan tanıtıma yönelik çalışma yapan STÖ'lerin yıllık bütçesinin, tanıtıma yönelik çalışma yapmayan STÖ'lerin yıllık bütçesinden daha az olduğu görülmektedir.

3.14. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE DİĞER STÖ'LERLE ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 50: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre Diğer STÖ'lerle Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması

STÖ'lerle Ortak Çalışma	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Evet	60	10616,67	3804,955	-2,428	0,017
Hayır	29	12724,14	3908,750		

STÖ'lerin yıllık bütçelerine göre diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapma durumu arasındaki farkın anlamlılığına bakmak için t testi uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Bu tablodan diğer STÖ'lerle ortak çalışma yapan STÖ'lerin yıllık bütçelerinin, ortak çalışma yapmayan STÖ'lerin yıllık bütçelerinden az olduğu görülmüştür. Buradan yıllık bütçesi az olan STÖ'lerin

diğer STÖ'lerle ortak çalışmalar yaparken bütçesi fazla olanların ortak çalışma yapmadığı sonucuna ulaşılabilir.

3.15. STÖ'LERİN YILLIK BÜTÇELERİNE GÖRE KAMU KURULUŞLARIYLA ORTAK ÇALIŞMA YAPMA DURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 51: STÖ'lerin Yıllık Bütçelerine Göre Kamu kuruluşlarıyla Ortak Çalışma Yapma Durumunun Karşılaştırılması

Kamu Kuruluşlarıyla Ortak Çalışma	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Evet	78	11688,31	3924,484	2,700	0,008
Hayır	11	8363,64	2907,670		

STÖ'lerin yıllık bütçelerine göre kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapma durumu arasındaki farkın anlamlılığına bakmak için t testi uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Bu tablodan kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapan STÖ'lerin yıllık bütçelerinin, kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapmayan STÖ'lerin yıllık bütçelerinden daha çok olduğu görülmüştür. Buradan yıllık bütçesi büyük olan STÖ'lerin kamu kuruluşlarıyla daha çok ortak çalışma yaptığı sonucuna ulaşılabilir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Bunun ardından , araştırmadan elde edilen veriler ışığında önerilere yer verilmiştir.

4.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum sosyal yardım sunumunda hizmet sunmakta ve farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada sivil toplum örgütlerinin sosyal yardım hizmetleri tartışılmaktadır. Bu araştırma Azerbaycanın başkenti Bakü'de, sosyal yardım alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin profilini ve verdiği hizmetleri eleştirel gözle değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

4.1.1. Fiziki Yapı

Araştırma verileri ışığında, katılımcıların %78 gibi büyük çoğunluğunun fiziki koşulları yeterli bulmadığı görülmektedir. Fiziki koşulların yeterli olmaması ise verilen hizmetin ister istemez kalitesini düşürmektedir.

STÖ'lerin fiziki koşullarını gözden geçirirken dikkatimizi çeken noktalardan biri bu çalışmaya katılan kurumlardan hiç birinin kendisine ait binasının olmamasıdır. Bu örgütler, genel olarak kendi ve ya kiraladıkları dairelerinde (Home Office, gibi) hizmet göstermektedirler.

Günümüzde uzun vadede stratejik gelişmeyi planlayan, faaliyetlerinin genişlemesini hedefleyen herhangi bir kurumun göstergelerinden biri, internet sitesinin bulunmasıdır. STÖ'nün internet sitesinin olması, ciddiyetini, kurumsallığını, tecrübeli olduğunu ve faaliyetlerinin şeffaf olduğunun göstergesi olarak kabullenilebilir. Ayrıca odak grubunun, donör kuruluşun, toplumun daha kolay iletişime geçilmesini sağlayabilir. Sonuç olarak, internet sitesinin mevcudiyetinin azımsanmayacak kadar önemi bulunmaktadır. Bu

bağlamda, şunu da belirtmek gerekir ki, STÖ'lerin büyük çoğunluğunun internet sitesinin olmaması kurumsal olmadığının göstergesidir.

4.1.2. Kurumsallaşma

Araştırmaya katılan STÖ'lerin hizmet sürelerinin dağılımına bakıldığında, bu kurumların yeni kurulduğu ve büyük çoğunluğunun 10 yıl ve altında hizmet verdiği görülmektedir. Bu bağlamda, STÖ'lerin kurumsallığına dair olumlu bulgulara yok denecek kadar az rastlanmıştır.

Bilindiği gibi herhangi bir kuruluşun gelişmesi ve kurumsallığı açısından hizmetlerini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapması büyük önem arz etmektedir. STÖ'lerin büyük kısmının hizmetlerini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapmaması bu kuruluşlarda kurumsallığın olmadığını bir daha kanıtlamaktadır.

Araştırma bulguları ışığında söylenebilir ki; Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sosyal yardım veren sivil toplum örgütleri, kurumsallıktan ve sistematik bir hizmet sunmaktan uzak bir yapıyı arz etmektedir. Verilen sosyal yardım hizmetleri, hak temelli olmaktan ziyade, insanların yardım etme duygularını tatmin etmek amacıyla (hayırsever yaklaşım) gerçekleştirilmektedir. Bu yönüyle Bakü'de bu yapının Türkiye'de sosyal yardım sistemi ile benzerlik gösterdiğini belirtmek gerekir.

4.1.3. Sosyal Yardım Hizmetlerinin Sunumu (personel, hizmet sunumu vb)

Sosyal yardım verilirken incelemeyi yapan personelin mesleğinin sosyal hizmet uzmanı olmaması sosyal inceleme raporunun ne kadar doğru yapıldığı tartışılır hale getirmektedir. Bu noktada şu bilgiyi vermek gerekir; Azerbaycan'da "sosyal hizmet hakkında" kanun 14 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiş ve sosyal hizmet eğitimi daha yeni başlanmıştır. Bu durum, sivil toplum örgütlerinin sosyal yardım uygulamalarına da yansımaktadır.

STÖ'lerin sosyal yardım verilecek kişileri seçme yöntemlerine bakıldığında, genel olarak insiyatif ve basit bir formdan oluşan sosyal incelemelerden ibaret olduğu görülmektedir. İnsiyatif ile sosyal yardım verilmesi ise STÖ'lerin bu işi ne kadar profesyonel olmayan bir tarzda yaptıklarının göstergesidir.

Araştırmaya katılan STÖ'lerin büyük kısmı hizmet verirken güçlü özelliklerinin hizmet verilen kişilerin "Hukuki Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Haklarının Savunulması" olduğunu belirtmektedir.

Bunun yanında, sosyal yardım hizmeti verilen kişilerin bilgilerinin gizli tutulması, verilen yardım karşılığında hiçbir beklentilerinin olmaması gibi olumlu yönleri de vardır.

4.2. ÖNERİLER

Bakü'de sivil toplum örgütleri ile yapılan bu çalışmadan sonra bu kuruluşların gelişimine, sorunlarının çözümüne yönelik olarak aşağıdaki önerileri geliştirmek mümkündür: Bu öneriler, sosyal yardım alanında faaliyet gösteren kurumların gelişmesine ve ideal bir noktaya gelmesine yöneliktir. Öneriler, bu çalışmaya katılan sivil toplum örgütleriyle ilgili tespitlere dayanmaktadır. Genel anlamda, bütün sivil toplum örgütlerinin gelişme göstermeleri gereken bazı alanlar bulunmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin kurumsallaşması ve yönetimlerinin profesyonelleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla hizmetlerin sistematik olarak sunulması büyük önem arz etmektedir. STÖ'lerin yönetiminde yetkin kişilerin istihdamı önemlidir. Farklı eğitim alanlarından eleman istihdam edilmesi durumunda bile, çalışanların kurumdaki pozisyonuna göre eğitilmesi ile bu sorun aşılabilir. Bu bağlamda üniversitelerle eğitim programları düzenleyebilirler.

Araştırmaya katılan sivil toplum örgütlerinin sorunlarından bir kısmı insanların ilgisizliği ve üye sayısındaki yetersizlik olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, üye sayısını arttırıcı, insanların ilgisini çekici yöntemler üzerinde durulmalıdır.

Sivil toplum kuruluşlarında maaşlı veya gönüllü statüde belli alanlarda uzmanlaşmış insanların görevlendirilmeleri önemlidir. Bazı kuruluşlarda tüm işlerin başkanlar üzerinden yürümesi doğal olarak verimi düşürmektedir. Kuruluşların muhasebe, kayıt defteri, üye takibi, tanıtım, proje üretimi vs. alanların her biri için ayrı eleman istihdam etmesi mümkün olmasa da en azından görev dağılımı ve iş planlaması çerçevesinde mevcut elemanlardan azami istifade imkânları zorlanmalıdır.

Araştırma sürecinde, STÖ'lerin en önemli eksiklerinden biri de kuruluşların internet sitesinin olmadığı görülmüştür. Sivil toplum örgütlerinin tanıtımında ve çevrelerinin ilgisini çekmede, kurumsal internet sitesinin varlığı çok önemlidir. İnternet siteleri, kurumu tanıtmak, faaliyetleri ile ilgili bilgi vermek, paydaşları ile iletişim kurmak ve duyurular yapmak gibi amaçlarla kullanılabilir. Bu bağlamda, kuruluşların kendi adlarına ait bir internet adresine sahip olması, bu adreste yayın yapan web sayfalarının doyurucu bir içeriğe sahip olması ve sürekli olarak güncellenmesi büyük önem taşır.

Araştırma verileri ışığında, katılımcıların büyük çoğunluğunda kaynak sıkıntısı olduğu görülmektedir. Sivil toplum örgütleri çeşitli sosyal sorumluluk projeleri geliştirerek fon sağlama yoluna gidebilirler. Sivil toplum örgütleri, mesleki eğitimin yaygınlaştırılması, engellilerin eğitimi ve istihdamı, yoksullukla mücadele, sokak çocuklarının korunması, çevrenin korunması, yardımlaşma ve dayanışma duygusunun yaygınlaştırılması, kadın istihdamının sağlanması, kültürel ve sanatsal etkinliklerin geliştirilmesi gibi alanlarda geliştirecekleri projelerle fon sağlama yoluna gidebilirler.

Bilindiği gibi Avrupa Birliği çeşitli fonlarla sivil toplum kuruluşlarının değişik alanlardaki projelerine fon sağlamaktadır. Ayrıca Dünya Bankası, IMF, Birleşmiş Milletler, UNESCO, değişik büyük elçilikleri, konsolosluklar gibi uluslararası kuruluşlar da sivil toplum kuruluşlarına, projelerine bağlı olarak fon sağlamaktadırlar.

SOCAR (The State Oil Company of the Azerbaijan Republic), Haydar Aliyev Vakfı, Palmali Group of Companies, “Azerbaycan Cumhuriyeti Aile, Kadın ve Çocuk Problemleri Komitesi” vs. gibi yerel kurumlar da projeler için kaynak sağlamaktadırlar. Sivil toplum örgütleri özgün projelerle bu tür kaynaklardan yararlanabilirler.

Sivil toplum örgütlerinin proje konusunda deneyim kazanmaları ve bu konuda kapsamlı bir eğitime tabi tutulmaları büyük önem taşımaktadır. Bir proje nasıl hazırlanır, hangi kurumlara verilir, hangi süreçlerden geçer, nasıl yönetilir, hangi alanlarda proje ihtiyacı bulunmaktadır, bütçe süreçleri nasıl yönetilir, kabul edilebilir projelerin özellikleri nelerdir gibi soruların cevabını bulacağı eğitimlerle, sivil toplum örgütlerinin, proje üretebilen, proje alabilen ve yürütebilen uzman kuruluşlara dönüştürülmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

- Acı, E. Y. (2005). Kalkınma Sürecinin Yeni Aktörleri STK, İstanbul: Gün izi Yayıncılık.
- Alagöz, M., Uçtu, R. ve Alodalı M. B. F. (2004). "Teknolojik Değişimin Maliyeti Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeniden Yapılanması", 1. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresinde Sunulan Bildiri, 4-6 Haziran, ÇOMÜ, Çanakkale. s. 274-281.
- Anbarlı, S. (2004). "Demokratikleşme Perspektifinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasi İktidara Etkileri". 1. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresinde Sunulan Bildiri, 4-6 Haziran, ÇOMÜ, Çanakkale, s. 285-289.
- Arslan, O. (2001). Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Bayrak Yayınevi.
- Bobbio, N. (1982). Gramsci ve Sivil Toplum. Çev. Arda İpek, Kenan Somer. Ankara: Savaş Yayınları, Sevinç Matbaası.
- Bolay, S. H. (1997). "Sivil Toplum ve Manası", Yeni Türkiye, Yıl 3, Sayı 18, s. 7-11.
- Bulutoğlu, K. (2003). *Kamu Ekonomisine Giriş*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 1816.
- Bünyadov, Z. (1994). Azerbaycan Tarihi, I cilt. Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Clark, J. (1996). Kalkınmanın Demokratikleşmesi-Gönüllü Kuruluşların Rolü, (Çeviren: Serpil URAL), Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Çaha, Ö. (1996). Sivil Toplum ve Liberalizm, Diyalog, Sayı: 1, 1996, s.188.
- Çaha, Ö. (2000). Aşkın Devletten Sivil Topluma, İstanbul: Gendaş Kültür yayınları.
- Edinsel, K. (2000). "Küreselleşme Sürecinde Toplumsal/Örgütsel Yapılar ve Liderlik", Düşünen Siyaset Dergisi. S. 15. Ankara.

- Erdem, T. (2006). Feodaliteden Küreselleşmeye, Temel Kavram ve Süreçler. Ankara: Lotus Yayınevi.
- Esmer, Y. (1998), "Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar". İstanbul: Yurt yayınları.
- Kara, Ö. (2011). Dernekler ile Yerel Yönetimler Arasındaki İlişkiler , Ankara, s. 55-60.
- Geybullayev, G. (1994). Azerbaycan Türklerinin Teşekkülü Tarihinden, Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı Yayınları.
- Çaha, Ö. (2013). Türkiye Bölge Araştırmaları, Kars, SERKA yayınları.
- Hacıyev, R. (2003). Sivil Toplum Kuruluşu, Bakü: Yeni Nesil Neşriyatı.
- Geray, C. (2011). İdarecinin Sesi dergisi (148. sayı), Ankara. s. 55-61.
- İsmayılov, M. (1992). Azerbaycan Tarihi. Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı-Poligrafi Birliği Yayınları.
- Karadağ, A. (2005). Sivil Toplum ve Demokrasi. İstanbul: Kaknüs Yayınları, s. 98-99.
- Karataş, K. (2002). "İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet". *Değişen Türkiye'de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 006.
- Karataş, K. (2003). "Yoksulluk, Yoksullukla Savaşmada Sivil Toplum ve Etik Boyut: Bir Sosyal Hizmet Yaklaşımı". *Yoksulluk 1. Cilt*. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Kars, Ö. (2002). "Ankara'daki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmet Alanlarında Faaliyet Gösteren Vakıf ve Derneklerin Örgütsel Analizi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keane, J. (1988). *Civil Society and The State*. London: Verso.
- Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum: Avrupa'da Sosyalizmin Açmazları, Toplumsal ve Siyasal İktidarın Denetlenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri Üzerine*. Çev. Nemci Erdoğan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Koşar, N. (2000). Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanları (Yoksulluk ve Sosyal Hizmet). Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Eliyarlı, S. (2004). Azerbaycan Tarihi. Bakü: Azerbaycan Neşriyatı.
- Malçev, V. A. (1997). Osnovı Politologii (Siyaset Biliminin Temeli). Moskova: Mısl Neşriyatı.
- Mardin, Ş. (1993). "Sivil Toplum", Türkiye'de Toplum ve Siyaset–Makaleler 1. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 13-19.
- Mehdiyev, R. (2005). Azerbaycan: Küreselleşme Döneminin Talepleri, Geçmişin Dersleri, Bugünün Gerçekleri ve Geleceğin Perspektifleri. Bakü: Azerbaycan Neşriyatı.
- Nesibli, N. (2000). Azerbaycanın Jeopolitiği. Bakü: Hazar Üniversitesi Neşriyatı.
- Önsoy, M. (2011). Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları, Ankara: OAKA yayınları. s. 90-110.
- Rezulzade M. E. (1985). Kafkaz Problemi İle Elakedar Panturanizm. Oxford.
- Sallan Gül, Songül (2002), "Türkiye" de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları", Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları (iç), Ed: Yasemin Özdek, Ankara: TODAİE Yayınları, 107–118.
- Sarıbay, A. Y. (1994). *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Sunar, İ. (1998), "Sivil Toplum ve İslamiyet" (s.11-21), Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası, E. Özdalga, S.Persson (Ed.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Şahin, F. (2004). "Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Politikaya Katılım Biçimi Olarak Sivil Toplum Örgütleri". *6.Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı-Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Şan, Mustafa K. ve Bilen, M. (2004). "Yoksullukla Mücadelede Bir Strateji olarak Sivil Toplum Kuruluşları: Deniz Feneri Derneği Örneği" , 1. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresinde Sunulan Bildiri, Çanakkale.

- Şenatalar, B. (2001). "STK-Devlet Dışkilerine Kuramsal Bakış", Avrupa Birliği Devlet ve STK'lar, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s. 13-14.
- Smirnov, V. V. (1998). *Politiçeskiy Plüralizm (Siyasi Çoğulculuk)*, Moskva, İskra Yayınevi.
- Tarık, T. ve Akbaş E. (2008). "İnsan Hakları düşüncesi ve Sosyal Hizmet uygulamaları", Sosyal Hizmet, Ocak, Ankara: SHU Derneği yayını. s. 44-48.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Tosun, G. E. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum ilişkisi*, İstanbul: Alfa yayınları.
- Veliyev, İ. (2005). *Azerbaycan'ın Siyasi Partileri ve Toplumsal Örgütleri*, Bakü: Çağ Neşriyatı yayınları.
- Yazıcı, E. (2004). *Osmanlı'dan Günümüze Türk İşçi Hareketi*, Ankara: İlke-Emek Yayınları.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (1997). "Sivil Toplum Demokrasi ve Türkiye". *Yeni Türkiye*. Sayı 18. s. 86-97.
- Zengingönül, O. (2004). *Küreselleşme Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde*. Ankara, Adres Yayınları,

İnternet Adresleri

http://tr.coinmill.com/AZN_TRY.html#AZN=1 (son erişim: 01.06.2014)

<http://www.cssn.gov.az/resmisenedler/konsepsiya/> (son erişim: 15.03.2014)

<http://www.qhtxeber.az/> (son erişim: 23.11.2013)

<http://ngoalliance.net/s%C9%99n%C9%99dl%C9%99r/> (son erişim: 21.04.2014)

<http://www.e-qht.az/xeber.aspx?s=9> (son erişim: 13.05.2014)

<http://www.localdemocracy.az/aboutalyans.html> (son erişim: 17.02.2014)

EKLER**Ek.1:Anket Soruları (Türkçe)****1. Yaş****2. Cinsiyet ?**

Erkek () Kadın ()

3. Görüşülen kişinin görevi**4. STÖ Başkanlarının Eğitim Durumu?**

İlköğretim ()

Lise ()

Üniversite ()

Y.Lisans ()

Doktora ()

5. Sivil toplum çalışmalarında bulunma sürenizi belirtiniz yıl ay**6. STÖ'nün hizmetlerinin gerçekleştirememesinin nedeni nedir? (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)**

Kaynaklar yetersiz ()

Personel/gönüllü yetersiz ()

İnsanların ilgisizliği ()

Diğer (belirtiniz)

7. STÖ'nün Hizmet Süresi ne kadardır? yıl ay**8. STÖ tarafından yapılan sosyal yardım türleri nelerdir? (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)**

Gıda ()

Nakit ()

Yiyecek ()

Sağlık ()

9. Yardım dağıtım sistemi nasıldır?

Kargo ()

Yüzyüze ()

10. STÖ'nün Yıllık Bütçesi ne kadardır AZN

11. Devletin STÖ'lere verdiği kaynak karşılığında gerçekleştirilecek faaliyetlere müdahalesi olmakta mıdır?

Evet ()

Hayır ()

12. Evet ise ne tür müdahale ediliyor?

.....

13. STÖ sosyal yardım gerçekleştirmekte midir?

Evet ()

Hayır ()

14. Sosyal yardım verilirken incelemeyi yapan personelin mesleği nedir?

.....

15. Yardım verilen kişiler nasıl seçiliyor

.....

16. Verilen yardım ne kadar sürmektedir?

.....

17. Hangi durumlarda yardım kesilmektedir?

.....

18. STÖ'de gönüllü çalışan kişi sayısı kaçtır?

19. STÖ'de gönüllü sayısının yeterliliği ne düzeydedir?

Yeterli ()

Yeterli değil ()

20. STÖ'nün Hizmet Verdiği Nüfusa Göre Türü aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

Küçük ölçekli dernek	
Orta ölçekli dernek	
Büyük ölçekli dernek	

21. STÖ'nün fiziki koşullarının yeterlik durumu nedir?

Yeterli ()

Yeterli değil ()

22. STÖ'nün binası var mı ?

Evet ()

Hayır ()

23. STÖ'nün ücretli çalışanları var mı?

Evet ()

Hayır ()

24. STÖ'nün internet sitesi var mı?

Evet ()

Hayır ()

25. STÖ'nün hizmetlerinin gerçekleştirildiği yer neresidir?

Sadece Bakü ()

Tüm Azerbaycan ()

Uluslararası düzeyde ()

26. Sosyal Yardım faaliyetlerine vatandaşların katılım düzeyi yeterli midir?

Yeterli ()

Yeterli değil ()

27. Hizmet alanların verdikleri bilgiler gizli tutuluyor mu?

Evet ()

Hayır ()

28. STÖ'nün verdiği hizmet karşılığında insanlardan bir beklentileri var mıdır?

Evet ()

Hayır ()

29. Cevabınız evet ise bu beklentiler nelerdir?

.....

30. Hizmetlerini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapıyorlar mı (anket vb)?

Evet ()

Hayır ()

31. Özeleştiri yaptıklarında kendi eksiklikleri nelerdir?

.....

.....

.....

32. STÖ'nün sosyal yardım hizmeti verirken güçlü yönleri nelerdir?

.....

.....

.....

33. STÖ'lerini tanıtmaya yönelik çalışmalar yapıyorlar mı?

Evet ()

Hayır ()

34. Evet ise ne tür tanıtma çalışmaları yapıyorlar?

.....

.....

.....

35.STÖ sosyal yardım verilirken diğer STÖ'lerle birlikte hareket ediyor mu?

Evet ()

Hayır ()

36. Cevabınız hayır ise STÖ'lerin birlikte hareket edememe nedeni nedir?

İdeolojik ayrılıklar ()

Herkesin bireysel hedeflerinin ve çalışmalarının olması ()

Dernekler arası rekabet ()

Dernekleri bir araya getirecek bir platformun olmayışı ()

Diğer (belirtiniz)

37.STÖ, hizmet yürütürken sorun yaşamakta mıdır?

Sorun yaşanmıyor ()

Kaynak sıkıntısı ()

Baskıcı ve kısıtlayıcı devlet politikaları ()

Katılım az ()

Diğer

(belirtiniz).....

38.Hükümetin STÖ'lere Yönelik Politikası nasıldır?

Olumlu-destekleyici ()

Engelleyici-kısıtlayıcı ()

Amaçlarına ulaşmak için kullanıyorlar ()

Özel bir politikaları yok ()

39. STÖ'nün gelir kaynakları nelerdir? (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Devletten bütçe desteği ()

Üye aidatları ()

Proje gelirleri ()

Bağış ()

Diğer (Belirtiniz)

40. Diğer STÖ'lerle ortak çalışmalar yapıyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

41. Kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapıyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

42. Gelecekte Azerbaycan'daki STÖ'lerin durumu sizce nasıl olur?

Daha başarılı olur ()

Aynen devam eder ()

Daha başarısız olur ()

43. Eklemek istedikleriniz

.....

Zamanınızı ayırdığınız için ok teşekkür ederim.

Ceyhun Hüseynov

Ek. 2. Anket Soruları (Azerice)

Anket Sualları

1. Yaş

2. Cinsiyət ?

Kişi () Qadın ()

3. Anketi dolduran şəxsin vəzifəsi

4. QHT rəhbərlərinin təhsili ?

İbtidai sinif ()

Orta məktəb ()

Universitet ()

Magistratura ()

Doktorantura ()

5. Təşkilatın fəaliyyət müddəti il ay

6. Təşkilatın xidmətlərinin yerinə yetirə bilməməsinin səbəbi ? (birdən çox variant işarələyə bilərsiniz)

Maddi vəsait yetərsiz ()

İşçi/könüllü yetərsiz ()

İnsanların diqqətsizliyi ()

Digər (qeyd edin)

7. QHT-nin göstərdiyi xeyriyyə yardımını müddəti ? il ay

8. QHT tərəfindən verilən yardım növləri hansılardır ? (birdən çox variant işarələyə bilərsiniz)

Qida ()

Nəğd pul ()

Ərzaq ()

Tibbi yardım ()

9. Yardım verilməsi necə yerinə yetirilir?

Karqo ()

Üz-üze ()

10. QHT'nin İllik Bütçəsi nə qədərdir AZN

11. Dövlətin QHT'lərə verdiyi maddi qaynaq qarşılığında gerçəkləşiriləcək fəaliyyətlərə müdaxiləsi olurmu?

Bəli ()

Xeyr ()

12. Cavabınız BƏLİ idi isə necə müdaxilə edilir?

.....

13. Təşkilat sosial yardım veribmi?

Bəli ()

Xeyr ()

14. Sosial yardım verilərkən nəzarət eləyən işçinin ixtisası nədir?

.....

15. Yardım edilən şəxslər necə seçilir ?

.....

16. Verilən yardım nə qədər müddətə verilir?

.....

17. Hansı vəziyyətlərdə yardım kəsilir?

.....

18. QHT'də könüllü işçi sayı neçə nəfərdir ?

19. QHT'də könüllü işçi sayı kifayət edirmi?

Kifayət edir ()

Kifayət etmir ()

20. QHT'nin Xidmət göstərdiyi əhaliyə görə növü aşağıdakılardan hansına uyğundur?

Kiçik ölçülü təşkilat	
Orta ölçülü təşkilat	
Büyük ölçülü təşkilat	

21. QHT'nin fiziki şərtləri kifayət edirmi ?(Bina,Ofis və s.)

Kifayət edir ()

Kifayət etmir ()

22. QHT'nin ofisi varmı ?

Bəli ()

Xeyr ()

23. QHT'nin maaşla işləyən işçiləri varmı?

Bəli ()

Xeyr ()

24. QHT'nin internet səhifəsi varmı?

Bəli ()

Xeyr ()

25. QHT'nin xidmətlərinin həyata keçirdiyi bölgə haradır?

Sadəcə Bakı ()

Bütün Azərbaycan ()

Beynəlxalq səviyyədə ()

26. Sosial Yardım fəaliyyətlərinə vətəndaşların dəstəyi kifayət edirmi?

Kifayət edir ()

Kifayət etmir ()

27. Maddi yardım alanların verdiyi məlumatlar gizli tutulurmu?

Bəli ()

Xeyr ()

28. QHT'nin verdiyi yardım qarşılığında insanlardan hər hansı bir qarşılıq istənilirmi ?

Bəli ()

Xeyr ()

29. Cavabınız BƏLİ idisə bu qarşılıqları göstərin?

.....

30. Təşkilat verdiyi yardımların keyfiyyətini ölçmək üçün dəyərləndirmə aparırmı? (anket və s.)?

Bəli ()

Xeyr ()

31. Dəyərləndirmə zamanı aşkar olunan əksikliklər nələrdir?

.....

.....

.....

32. Təşkilatınızın müsbət tərəfləri ?

.....

.....

.....

33. QHT-ni tanımaq məqsədi ilə işlər görülürmü?

Bəli ()

Xeyr ()

34. Cavabınız BƏLİ idisə hansı tanıtma işləri görülür?

.....

.....

.....

35. QHT başqa təşkilatlarla birgə xeyriyyə işləri görürmü?

Bəli ()

Xeyr ()

36. Cavabınız XEYR idisə başqa QHT-lərin birlikdə iş görməmə səbəbi?

İdeologiya fərqi ()

Hər kəsin fərqli hədəflərinin və planlar olması ()

Təşkilatlar arası rəqabət ()

Təşkilatları bir yerə toplayan platformanın olmaması ()

Digər (qeyd edin)

37. QHT xidmət göstərən zaman problemlərlə qarşılaşırırmı?

Problem yaşanmır ()

Maddi vəsait problemi ()

Təzyiççi və məhdudlaşdırıcı dövlət siyasəti ()

İştirakçı çatışmamazlığı ()

Digər (qeyd edin).....

38. Dövlətin QHT-lərə qarşı siyasəti necədir ?

Müsbət-dəstəkləyici ()

Maneə törədici-məhdudlaşdırıcı ()

Məqsədlərinə çatmaq üçün istifadə edirlər ()

Xüsusi bir siyasəti yoxdur ()

39.QHT'nin gəlir mənbələri nələrdir? (birdən çox variant işarələyə bilərsiniz)

Dövlətdən büdcə dəstəyi ()

Üzv haqqları ()

Layihə gəlirləri ()

Hədiyyə ()

Digər (yazın)

40.Digər QHT'lərlə ortaq işlər görürsünüzmü?

Bəli ()

Xeyr ()

41.QHT dövlət idarələri ilə birgə işlər görürsünüzmü ?

Bəli ()

Xeyr ()

42. Gələcəkdə Azərbaycandakı QHT-lərin vəziyyəti sizcə necə olar?

Daha müvəffəqiyyətli olar ()

Eyni davam edər ()

Daha müvəffəqiyyətsiz olar ()

43.Elavə

eləmək

istədikləriniz

.....

Vaxtınızı ayırdığınız üçün çox təşəkkür edirəm.

Ceyhun Hüseynov

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ceyhun Hüseyinov

Doğum Yeri ve Tarihi: Gürcistan 1989.

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Ulusal Havacılık Akademisi, İktisat ve Hukuk fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Anabilim dalı (2010)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (2014)

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce, Rusca.

İş Deneyimi

Stajlar: Çankaya Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Birimi (2011-2012)

İletişim

E-Posta Adresi: ceyhun@hacettepe.edu.tr

Tarih: 02.09.2014